

Tisdagen den 8 december

Kl. 15.00

*Om situationen inom
civilförsvaret*

1 § Justerades protokollet för den 30 november.

2 § Voteringar efter kl. 18.00

Anf. 1 TALMANNEN:

Om så erfordras kommer voteringar att anordnas efter kl. 18.00 onsdagen den 16 och torsdagen den 17 december.

3 § Svar på interpellation 1987/88:105 om situationen inom civilförsvaret

Anf. 2 Försvarsminister ROINE CARLSSON:

Herr talman! Gunhild Bolander har frågat mig om regeringens samlade politik för att minska sårbarheten i samhället och om vilka åtgärder som regeringen avser vidta för att minska sårbarheten i storstadsområdena. Vidare har hon frågat vilka åtgärder som regeringen avser vidta för att tillgodose nybyggnadsbehovet av skyddsrum och stärka befolkningens tillit till skyddsrumssystemet.

Det moderna samhället är sårbart för fredstida störningar, och detta gäller inte enbart storstadsområdena. Aktiva åtgärder för att skydda befolkningen vidtas emellertid på en rad områden genom den fysiska planeringen, arbetarskyddet, trafiksäkerhetsarbetet, osv. Inom försvarsdepartementets verksamhetsområde innebär den nya räddningstjänstlagen och bildandet av statens räddningsverk, som har samordningsansvaret för befolkningsskyddet, en klar förbättring av arbetet med att förebygga olyckshändelser och minska konsekvenserna av dem.

I försvarsbeslutet framhålls att samhällets förmåga att möta fredstida störningar är grundläggande för möjligheterna att verka under kriser och i krig. Vikten av att det härutöver i den fredstida planeringen och samhällsutvecklingen tas särskild hänsyn till beredskapen för kriser och i krig betonades i beslutet. Sårbarhetsfrågorna skulle i allt väsentligt betraktas som problem som avser de enskilda funktionerna inom den civila delen av totalförsvaret. Sålunda behandlas t. ex. frågor om sårbarheten på livsmedelsområdet under kriser och i krig inom funktionen livsmedelsförsörjningen.

Analysen om sårbarheten utgör nu en grund för de olika funktionernas beredskapsåtgärder. Inom ramen för detta arbete har överstyrelsen för civil beredskap genomfört projektet Kommunal riskanalys fred-kris-krig. Syftet

med projektet har varit att utveckla en metodik som på ett naturligt sätt integrerar beredskapsfrågorna med de frågor som rör den dagliga, fredstida verksamheten i kommunen. Vidare har avsikten varit att skapa systemtänkande hos de olika förvaltningarna och att finna former för att bedöma behovet av reservanordningar. Den slutliga rapporten från projektet har sänkts på remiss. Ett förslag till finansieringsprinciper avseende kommunaltekniska reservanordningar bereds för närvarande inom regeringskansliet.

Den samlade politiken för att minska sårbarheten i samhället under kriser och i krig har alltså lagts fast i försvarsbeslutet. Arbete pågår nu inom de olika funktionsansvariga myndigheterna med dessa frågor.

När det gäller skyddsrumsförordningen i försvarsbeslutet att inriktningen av befolkningsskyddet skulle ändras. Utifrån en samlad syn på befolkningens behov av skydd skulle det framtida skyddsrummbygget i högre grad än hittills inriktas på sådana områden där mera betydande risker finns för civilbefolkningen. Regeringen gav under våren 1987 räddningsverket i uppdrag att genomföra studier med en sådan inriktning. Detta arbete pågår med stor intensitet och skall redovisas för regeringen den 1 september 1988.

Genom försvarsbeslutet gavs tillräckliga bemyndiganden för att bygga skyddsrum i takt med nyproduktionen av byggnader och anläggningar i skyddsrumsorternas riskområden. Nya bristområden byggs därför inte in i riskområdena. Gunhild Bolander redovisar från räddningsverkets programplan vissa siffror om resursbehovet för att bygga skyddsrum i takt med nyproduktionen. Jag vill i detta sammanhang peka på att i dessa rymmer inte bara nybyggnadsbehov utan även bristtäckning. Härutöver gavs genom försvarsbeslutet bemyndiganden för att avhjälpa de allvarligaste bristerna i främst storstädernas innerområden.

I likhet med Gunhild Bolander anser jag att besiktnings- och underhållsverksamheten är av mycket stor betydelse för att vidmakthålla skyddsrummen. Resurser har avsatts också för detta i försvarsbeslutet.

Gunhild Bolander talar i sin interpellation om befolkningens tillit till skyddsrumssystemet. Jag skulle hellre vilja tala om tilliten till skyddssystemet. Skydd kan inte ges uteslutande genom skyddsrum. Det finns alltså en hel rad andra möjligheter att åstadkomma ett godtagbart skydd för befolkningen än genom att bygga skyddsrum. På de mest utsatta platserna bör naturligtvis skyddsrum byggas, på andra platser bör ett enklare skydd kunna godtas.

Genom den pågående skyddsstudien kommer man att få ett underlag för en helt ny skyddsfilosofi, en skyddsfilosofi med differentierade skyddsnivåer där skyddet är mer anpassat till bl. a. hotet och den enskildes behov av skydd.

Just för att stärka allmänhetens tilltro till det nya skyddssystemet kommer – i enlighet med riksdagens önskemål – arbetet med skyddsstudien att bedrivas under parlamentarisk insyn. Härigenom förankras redan från början grundidéerna i skyddssystemet hos befolkningen.

Herr talman! Jag tackar för svaret.

Är sårbarhet det pris vi får betala för vår välfärd? Det finns fog för att ställa den frågan, och jag skulle också kunna svara ja på den frågan.

När vi i denna kammare den 1 juni i år antog förslag till säkerhets- och försvarspolitiskt program avseende åren 1987–1992, var det ett beslut med både positiva och negativa förtecken. Det har talats om trendbrott i vissa sammanhang. Det mest anmärkningsvärda trendbrottet var att socialdemokrater och folkpartister kom överens om att lyfta pengar som var avsedda för de civila delarna av totalförsvaret över till att finansiera militära delar. Detta var en mycket märklig operation och för alla de myndigheter och andra som arbetar för en större trygghet för civilbefolkningen en mycket stor besvikelse. Riksdagsmajoriteten föreslog en anslagsminskning på nästan 15 %, en nivå där i flera fall konsekvenserna inte hade utretts – dit hör bl. a. befolkningsskyddet.

En koncentration av befolkning och verksamhet till vissa områden i vårt land och motsvarande avfolkning av andra medför en samhällsstruktur som i många avseenden ökar vår sårbarhet och känslighet. Viktiga verksamheter koncentreras till ett fåtal platser och anläggningar. Den berömda jästfabriken är bara ett sådant exempel.

Vi utvecklar tekniska system som ofta är inbördes beroende av varandra i det industrialiserade samhället och som är oerhört känsliga. Vi har ett antal fredstida exempel på enstaka störningar med allvarliga konsekvenser för hela samhället – felet i Kaknästornet med ty åtföljande elavbrott för att nämna något. Det är därför nödvändigt att bättre uppmärksamma sårbarhetsproblemen, inte minst i storstadsområdena där ju snart halva Sveriges befolkning finns.

Jag kan nu konstatera – som jag har haft tillfälle att göra många gånger tidigare när det gäller förhållandet mellan Gotland och övriga Sverige – att det brister i helhetssynen från regeringens sida, när man så medvetet satsar på storstadens expansion, när regionalpolitiken förs från talarstolar och i form av bygdevisa paket typ Uddevalla, Bergslagen och Norrbotten, när man avfolkar i stort sett hela den svenska kusten och ersätter mänskliga ögon med radarskärmar, när människor på landsbygden belastas med allsköns pålagor, t. ex. 25 öre till i bensinskatt. Allt detta medverkar till att människor söker sig till städer och tätorter och att det blir en allt glesare bebyggelse i stora delar av vårt land.

Detta i kombination med nedskärningar av det civila försvaret är varken mer eller mindre än ett hot mot ett fungerande totalförsvär. Ytterst handlar det också om i hur stor utsträckning människor kan känna tilltro till möjligheterna till överlevnad vid kriser och i en krigssituation.

1982 års försvarsbeslut innebar en välbehövlig satsning på byggande av skyddsrum, eftersom detta varit eftersatt under lång tid. Under 60- och 70-talen var beredskapsfrågorna ganska perifera. Det var därför anmärkningsvärt att erfara det fullständiga ointresse för skyddsrum byggande som riksdagsmajoriteten visade inför försvarsbeslutet 1987.

Räddningsverket räknar i sin programplan för åren 1988–1993 med en planeringsram som innebär en prolongering av 1987/88 års ram vad avser

räddningsverkets verksamhet utom skyddsrumsdelen. På skyddsrumsområdet tvingas räddningsverket föreslå – i enlighet med intentionerna i 1987 års försvarsbeslut – en successivt minskande betalningsram för perioden.

I försvarsbeslutet konstaterade socialdemokrater och folkpartister att bristen på bra skydd i högriskområden är så stor att behovet med nuvarande produktion inte kommer att kunna täckas inom överskådlig tid. Samma majoritet reducerade de ekonomiska ramarna för detta ändamål på ett ansvarslost sätt.

Försvarsministerns besked i svaret att det genom försvarsbeslutet gavs tillräckliga bemyndiganden för att kunna bygga skyddsrum i takt med nyproduktionen i skyddsrumsorternas riskområden stämmer inte med räddningsverkets nu framtagna underlag, som visar att målsättningarna i försvarsbeslutet inte kan uppfyllas helt och att bemyndiganderamen inte räcker för att bygga skyddsrum i nuvarande riskområden.

För skyddet av civilbefolkningen i krig är skyddsrummen den viktigaste komponenten. All erfarenhet visar att det är civilbefolkningen som drabbas hårdast vid en krigssituation. I exempelvis Libanon var det upp till 90 %.

Jag vill fråga försvarsministern hur han förklarar att det inte lämnas samstämmiga uppgifter från den ansvariga myndigheten och från försvarsministern i svaret samt vilka åtgärder han ämnar vidta med anledning av detta.

Anf. 4 Försvarsminister ROINE CARLSSON:

Herr talman! Till Gunhild Bolander vill jag säga: Den förändring av inriktningen av skyddsrumbyggandet som försvarskommittén föreslog och en överväldigande majoritet i riksdagen sedan ställde sig bakom syftar till en bättre användning av resurserna på detta område. Vi vill nå fram till en situation där skyddet och skyddsnivån anpassas efter de risker som är för handen – inte att skyddsrum automatiskt skall byggas bara därför att nya hus uppförs.

Jag vill poängtera att centerpartiets representant i försvarskommittén har ställt sig bakom denna principiella inställning. "Kommitténs förslag när det gäller civilförsvaret innebär bl. a. en ändring i inriktningen av befolkningskyddet som jag i huvudsak biträder", skriver Gunnar Björk i sin reservation. Det torde ges rikliga tillfällen för Gunhild Bolander att föra den diskussionen med Gunnar Björk i stället för med försvarsministern.

Jag vill upprepa att räddningsverket nu gör en studie som ett led i genomförandet av den nya inriktningen. Studien skall redovisas för regeringen nästa höst, och till dess fortsätter vi att bygga skyddsrum vid nyproduktion i riskområden.

Som jag tidigare också har framhållit finns i försvarsbeslutet tillräckliga bemyndiganden för att kunna bygga skyddsrum i takt med nyproduktionen av byggnader i riskområdet. När pengar fördelas för skyddsrumbyggande skall två villkor vara uppfyllda. Dels skall det vara fråga om en nybyggnation i ett riskområde, dels skall det finnas ett behov av nya skyddsrumspplatser. Som bekant finns det i vissa områden ett överskott av skyddsrumspplatser, och då behöver vi inte bygga fler skyddsrum bara därför att nya hus uppförs. Det byggs alltså inte upp nya brister i riskområdet.

Anf. 5 GUNHILD BOLANDER (c):

Herr talman! Det snabbt expanderande Stockholms län är civilförsvarets största bekymmer när det gäller skyddsrumspplatser. Anmälda behov uppgår till 91,5 milj., och tilldelningen för att påbörja nya byggen är 44,7 milj. kr. I kommuner som Danderyd, Huddinge, Sollentuna och Täby finns inte pengar att starta ett enda bygge.

Låt mig då konstatera att det till Huddinge sjukhus icke finns en enda skyddsrumspplats. Och vid Karolinska sjukhuset och Södersjukhuset är skyddsrummen icke användbara.

Jag befarar att försvarsministern har ett gigantiskt arbete framför sig om han skall övertyga stockholmarna om förträffligheten i den nya skyddsfilosofin med sina differentierade nivåer så länge grundbehovet i riskområdena inte är täckt och så länge som räddningsverket i sin plan anser att pengarna inte räcker.

Vad gäller besiktning- och underhållsarbeten påstår också statsrådet att resurser har avsatts i försvarsbeslutet. Inte heller här har försvarsministern den aktuella situationen klar för sig. Räddningsverket skriver så här i programplanen: "Besiktning- och underhållsverksamheten måste inskränkas, vilket bl. a. innebär att endast en del av de upptäckta felen och bristerna som skall ersättas med statsmedel kan åtgärdas och resterande måste skjutas på framtiden."

Tror försvarsministern att denna bedömning från myndigheten är ägnad att stärka människors tilltro till systemet? Jag upprepar frågan varför ministrarnas svar och räddningsverkets uppgifter inte stämmer överens.

Det är intressant att konstatera att försvarsministern är beredd att tillmötesgå centerpartiets krav på parlamentarisk insyn i arbetet med bl. a. skyddsstudien. Får jag då fråga: När och på vilket sätt kommer det att ske?

Jag konstaterar vidare att försvarsministern ställer stora förhoppningar till myndigheterna, räddningsverket och ÖCB. Men jag menar att deras möjligheter att åstadkomma bra resultat väsentligt försämrades i försvarsbeslutet. Jag vill också fråga försvarsministern om han alltfört tycker att det var riktigt att föra över pengar från det civila till det militära försvaret. Är socialdemokratiska kongressbeslut inget att bry sig om i detta sammanhang, eller var det en eftergift för en uppgörelse med folkpartiet?

Anf. 6 Försvarsminister ROINE CARLSSON:

Herr talman! Det är intressant att lyssna till Gunhild Bolanders omsorg om mina arbetsuppgifter. Visst är de gigantiska.

När debatten fördes här i kammaren inför försvarsbeslutet, Gunhild Bolander, förelåg inga reservationer från mina partikamrater i Stockholm. Detta tar jag som ett tecken på att mitt parti har det mindre bekymmersamt i Stockholm än vad jag tror att Gunhild Bolanders partikamrater har det när gäller uppträdandet i Stockholm. Jag känner mig alltså rätt så lugn på den punkten.

När det gäller Gunhild Bolanders tal om centerns krav vill jag hänvisa till den debatt som fördes i kammaren när försvarsbeslutet fattades. Redan då var det klart att det skulle bli parlamentarisk insyn. Jag beklagar, Gunhild Bolander, att ni inte observerade det vid detta tillfälle utan nu i efterhand

ställer ett krav trots att det redan under riksdagsdebatten före försvarsbeslutet gjordes klart att det skulle tillgodoses.

Anf. 7 GUNHILD BOLANDER (c):

Herr talman! Först vill jag säga att när det gäller den parlamentariska insynen så frågade jag när och på vilket sätt den skall komma till stånd – att den skall komma till stånd var jag klart medveten om.

Utifrån landet strömmar nu rapporterna in om minskande anslag till skyddsrumsb byggande. I Älvsborgs län kommer elva av länets tretton kommuner inte att få en enda ny plats. Länets försvarsdirektör har karakteriserat de nya tongångarna om skydd som att "statens spel med befolkningen numera till fullo har antagit karaktären av en rysk roulette". I Gävleborgs län är tilldelningen 5 milj. kr., dvs. samma belopp som tidigare tilldelades enbart Gävle kommun. I Malmöhus län blir nio skyddsrumsorter helt utan tilldelning. Det finns ett stort antal exempel – jag skulle kunna räkna upp många fler än jag gjort nu.

Sårbarhetsproblemen i samhället har det gemensamt med miljöfrågorna att de är lättare att bemästra, om man tar hänsyn till dem från början. I dag muras sårbarheten in i samhällets byggelement i stället för att flexibilitet och hållbarhet kunde skapas. Jag efterlyser fortfarande regeringens samlade bild över åtgärder för att komma till rätta med sårbarhetsfrågorna. Systemet med att låta de enskilda funktionerna ta var och en sitt ansvar kan väl på ett vis vara bra, men det får inte resultera i att helhetssynen fördunklas. Därför vill jag fråga försvarsministern om han delar min åsikt att i regionalpolitikens övergripande målsättning sårbarhetsproblemen måste vara en hörnpelare.

I dag håller världen andan i avvaktan på vad som kommer ut av supermakternas möte i Washington. Låt oss hoppas att detta möte leder till den avspänning vi alla så innerligt önskar. Men innan vi vet om vi lever i en säkrare värld, måste vi ha ett totalförsvar som har möjlighet att fungera fullt ut och till alla delar. På vilket övergripande sätt är försvarsministern beredd att ta sitt ansvar för att så sker?

Överläggningen var härmed avslutad.

4 § Svar på interpellation 1987/88:83 om upprustning av vägarna i Jämtlands län

Anf. 8 Kommunikationsminister SVEN HULTERSTRÖM:

Herr talman! Marianne Stålberg har frågat mig:

1. Vad tänker regeringen göra för att förbättra de allmänna vägarna i Jämtlands län och "lyfta" dessa till i vart fall riksgenomsnittet i avseenden där länets vägar uppenbarligen är sämst i landet?
2. Vilka initiativ ämnar regeringen vidta för att turismens behov av goda vägförbindelser skall få ge bättre utslag i vägverkets värderingsmodell?

Att Jämtlands län har ett stort och omfattande vägnät med många grusvägar är väl känt. Insatser har gjorts och kommer att göras för att

förbättra vägstandarden, men det tar tid innan vi har ett fullgott vägnät i hela länet.

Förutom det byggande som planeras med ordinarie medel har regeringen föreslagit ett tioårigt investeringsprogram för s. k. bärighetshöjande åtgärder. Detta program har främst inriktats på vägarna i skogslänen. För Jämtlands län planeras sådana åtgärder för ca 540 milj. kr. under tioårsperioden. De kommande satsningarna på vägarna i Jämtland får därmed en starkt regionalpolitisk inriktning. Detta kommer att medföra gynnsamma effekter för länets basnäring liksom för turistnäringen.

Med bärighetsåtgärderna ser också bilden helt annorlunda ut än den som redovisas i interpellationen. Om t. ex. planerat vägbyggande ställs i relation till trafiken i länet blir insatserna i Jämtlands län gott och väl dubbelt så stora som för riksgenomsnittet.

När det gäller samhällsekonomiska kalkyler av vägprojekt har jag erfarit att vägverket gett turistnäringen i Jämtlands län samma tyngd som övriga näringslivsgrenar i dessa kalkyler. Turismens behov av goda vägförbindelser har således beaktats i vägbyggnadsplaneringen.

Anf. 9 TALMANNEN:

Då Marianne Stålberg är förhindrad att närvara i kammaren medger jag att Nils-Olof Gustafsson får ta emot svaret.

Anf. 10 NILS-OLOF GUSTAFSSON (s):

Herr talman! Jag tackar för detta medgivande, och jag tackar kommunikationsministern för svaret.

Kommunikationsministern är väl bekant med det missnöje med vägstandarden som finns i Jämtlands län. Missnöjet har kommit till uttryck på många olika sätt. Många är de skrivelser, uppvaktningar och framställningar som länsmyndigheter, organisationer och enskilda riktat till kommunikationsdepartementet. Oro, och för den delen också ilska, finns på många håll i Jämtland och Härjedalen. Vi är naturligtvis medvetna om att det finns dåliga vägar även på andra håll i landet, men vi vill ändå hävda att Jämtlands län är bland de mest utsatta i detta avseende. Fru Stålberg har i interpellationen redovisat några faktorer som borde peka på speciella insatser, så jag behöver inte här upprepa dem.

Kommunikationsministern pekar på det s. k. bärighetspaketet. Alldeles självklart är detta mycket betydelsefullt. Enligt beräkningar som gjorts på länsstyrelsen i Östersund kommer dock, trots bärighetspaketet, möjlighet att utföra tunga transporter året runt på huvudvägnätet inte att finnas ens i början av 1990-talet. Det beräknas att ca 30 mil på huvudvägnätet även då kommer att omfattas av tjälskaderestriktioner två månader årligen. Väntan på tjäle och frost kommer därför även fortsättningsvis att i alltför stor omfattning vara en förutsättning för näringslivets transporter i vårt län.

Bärighetspaketet, som utan tvivel är ett lyft, fördelas så i Jämtlands län, att 480 milj. kr. går till broar och 80 milj. kr. till vägar. Vi har många undermåliga broar i länet – mer än 50 på huvudvägnätet som inte klarar EG:s bruttoviktsbestämmelser – så nog behövs bropengarna. Vi anser dock att det är nödvändigt att vägen är farbar mellan broarna också och har därför krävt

Prot. 1987/88:40
8 december 1987

*Om upprustning av
vägarna i Jämtlands
län*

en annan fördelning i tiden mellan bro- och vägprojekten, men hittills inte fått något gehör för detta.

Herr talman! Jag har också ett par synpunkter på vägverkets värderingsmodell. En styrfaktor är antalet fordonsaxlar som trafikerar vägarna. Däremot medges ingen nyansering på grundval av vilka vikter som bärs upp av fordonens axlar. Man kan med fog misstänka att den tunga trafikens andel av det totala fordonsflödet är större i skogsområden som Norrlands inland än i andra områden. Jämtlands län, som har cirka en tiondel av landets samlade skogstillgångar, är dessutom det län i landet där i absoluta tal det mesta virket transporteras ut till förädling i andra län. Det säger sig självt att sådana områden blir lidande av den värderingsmodell som nu gäller.

Så turismen. Turismen räknas inte som näring i värderingsmodellen. Nu säger kommunikationsministern att vägverket uppger att man ändå tar hänsyn till turismen i kalkylerna, och jag tror naturligtvis på den uppgiften, men inte tillräcklig hänsyn i så fall. Länet har 50 000–60 000 egna personförande fordon. Under vinterturistsäsongen tillförs ytterligare ca 150 000 fordon. Det är klart att en sådan belastning på vägarna ger effekter, som det enligt mångas mening inte tas tillräcklig hänsyn till.

Jag tror att det skulle betraktas som ett positivt ministerstyre om statsrådet försökte få vägverket att ändra sina värderingsmodeller i de avseenden som jag här har pekat på.

Det finns, som jag inledningsvis sade, ett brett missnöje med vägstandarden i vårt län. Speciellt efter den osedvanligt regniga sommar vi har haft har många vägar varit i uselt skick. I de diskussioner som förs om regionalpolitiska satsningar i Norrlands inland sägs med rätta att en god infrastruktur är en förutsättning för en positiv utveckling i detta område. En ordentlig satsning på vårt läns vägnät torde vara en av de viktigaste infrastrukturella insatser som kan göras. Jag utgår från att kommunikationsministern och hela regeringen delar den uppfattningen.

Anf. 11 ULLA ORRING (fp):

Herr talman! Temat för en sammankomst anordnad av Norrlandsförbundet för cirka ett år sedan var regionalpolitik och Norrlandsproblem. Då redovisades från forskarhåll – jag kan nämna professor Sture Öberg från Uppsala – en studie beträffande möjligheterna för invånare i skilda län att bo kvar i hemlandet. Det framkom – i och för sig är det ingen nyhet för oss norrlänningar – att en person som hade kunnat bo kvar i sin hembygd normalt varit bosatt i Stockholm, Göteborg eller Malmö. En majoritet av landets invånare har haft förutsättningar att bo kvar i sitt län, och det gäller alla län. I några län visar det sig dock att förutsättningarna har varit sämre. Dit kan räknas Jämtlands län, som hade de sämsta förutsättningarna i detta sammanhang.

Anledningen till att jag särskilt nämner detta i den här debatten är att goda kommunikationer och bra vägar spelar en avgörande roll för ett läns utveckling och därmed för arbetstillfällena. Det redovisade förhållandet stämmer därför allvarligt till eftertanke. Framför allt efterlyser jag initiativ från regeringens sida vad gäller en upprustning av vägnätet i Jämtland. I viss mån har jag fått ett svar i och med dagens debatt.

När skall regeringen börja se Jämtland, ja, Norrland över huvud taget, som en viktig del av Sverige och för den delen även av Norden? Att regionen är glest befolkad gör att det är särskilt viktigt att vägar och transporter har en rimlig standard. Det bristfälliga vägunderhållet i Jämtland utgör dess värre ett hinder för utvecklingen. Detta gäller inte enbart för jämtlänningarnas egna interna kommunikationer utan, dess värre, även för godstransporter från övriga riket. Framför allt måste jag fråga: Hur skall turismen kunna utvecklas?

Regeringen måste vidta kraftfulla åtgärder inom en snar framtid. Annars kommer näringslivets transporter att råka ut för ännu allvarligare störningar än som i dag är fallet.

Skogsnäringen svarar för en stor del av länets sysselsättning. Här utgör ett rationellt transportsystem – vägarna är alltså mycket viktiga – en av grundförutsättningarna för att man skall kunna konkurrera och satsa på världsmarknaden. Den största delen av Sveriges nettoexportinkomst härrör ju från skogen. I Jämtlands län finns det, tyvärr, stora brister vad gäller vägnätets bärighet. Jag skall nämna några exempel.

Beträffande länets huvudvägnät förekommer det tjälskaderestriktioner på en sträcka omfattande drygt 30 mil under cirka två månader årligen. Den längsta avstängningstiden har t. o. m. varit tre och en halv månad. Cirka hälften av de allmänna vägarna i länet har beläggning. Motsvarande siffra för hela riket är 70 %. Dessutom tenderar eftersläpningen i länet att öka i förhållande till landet i övrigt. Inte i något annat län är trafikintensiteten så stor – mätt i fordonskilometer – på allmänna vägar med slitlager av grus som i Jämtlands län.

Som trafikanter anser vi rent allmänt att huvudvägnätet bör ha ytbeläggning. Men i Jämtland förhåller det sig inte så. Endast 173 mil väg har beläggning. I övrigt består huvudvägnätet, dvs. hela 24 mil väg, av grusvägar.

Men det är inte enbart vägarna utan även länets broar som har dålig standard. De svarar inte mot de krav som ställs, med tanke på den ökning av det tillåtna axel- resp. boggitrycket som har skett. En tung lastbil ger ju upphov till mångdubbelt större underhållskostnader än en personbil gör. En av de broar som är undermålig är Flyåbron över Rörströmsälven.

Jag vill fråga kommunikationsministern: Är rådande förhållanden försvarbara? Jag efterlyser ett klart besked i dag. Finns Flyåbron med i det åtgärdspaket som nu aviserats, och är denna fråga aktuell under den första delen av innevarande tioårsperiod?

Bron mellan Sund och Flyn håller inte ens för vägverkets egna grusbilar, utan man tvingas lasta om till traktor. Skogsägare och skogsbolag drabbas synnerligen hårt. De gör stora förluster på grund av att de inte kan transportera virket på nämnda väg. I stället tvingas de köra långa omvägar, vilket medför större omkostnader för transporter av bl. a. massaved till terminalen i Hoting.

Åsidosättandet av underhåll får dyrbara konsekvenser. Jämtlandsvägarna speglar resultatet av det faktum att det totala väganslaget till Jämtland har halverats sedan 1983.

Konsekvenserna för skogsbruk, skogsförädlingsindustri och turismnäring blir utomordentligt allvarliga; länets överlevnadsmöjligheter stryps.

Jag tror att jämtlänningarna väntar sig ett svar i dag från statsrådet på frågan om utbyggnaden av E 75 förbi Östersund kommer att tidigareläggas. Det vore intressant att få ett svar. Länsstyrelsen har för sin del förordat alternativet Norr Lugnvik.

Slitaget på vägnätet har ökat kraftigt, och vi väntar oss därför ett jakande besked från statsrådet om en rejäl satsning, som är mer än motiverad. Statsrådet har gett ett svar, men han talar bara om ramar och säger ingenting om innehållet. Ramarna har hitintills varit helt otillräckliga och har inneburit en hämsko för länets utveckling.

Om unga människor skall stanna kvar i länet och om nyckelpersoner skall kunna rekryteras till länet och dess arbetsmarknad, är goda kommunikationer och framkomliga vägar en av förutsättningarna.

Anf. 12 Kommunikationsminister SVEN HULTERSTRÖM:

Herr talman! Vi kan i och för sig vara överens om att det finns brister i hela det svenska vägnätet att komma till rätta med, således även i vägnätet i Jämtlands län. När man lyssnar till debatten om vägnätet kan man ibland få intrycket att det inte finns någon önskan om investeringar i vägbyggande utan att det tvärtom ställs krav på att pågående byggen skall stoppas. Som dock redan har framgått av inläggen här och framför allt av listorna över angelägna investeringar i alla län, ställs det inte krav på att vägbyggandet skall stoppas utan tvärtom krav på att det skall öka kraftigt. Det framgår av önskemålen att detta också skall ske i Jämtland.

Vi behöver alltså inte tvista om att det finns brister som skall rättas till. Frågan gäller snarare i vilken takt förbättringarna kan genomföras.

Jag har pekat på bärighetsanslaget, som har en klart regionalpolitisk inriktning. Det innebär att Jämtland har fått en kraftig ökning av väganslaget totalt sett, även om denna del av anslaget är avsett att öka bärigheten på broar och vägar. Syftet är just att tillgodose näringslivssynpunkter, som Ulla Orring talade om. Skogsnäringen är ju oerhört betydelsefull i dessa delar av landet, och det är bl. a. för att underlätta skogsnäringens transporter som hela bärighetsprogrammet har lagts upp.

Det finns anledning att något nyansera den bild som här tas fram, även om jag i och för sig håller med om att det finns brister i vägsystemet. Vägstatistiken kan naturligtvis användas på många olika sätt. I interpellationen och i inläggen här har det framställts så att Jämtland skulle vara särskilt illa ute när det gäller väganslagen, men så är det knappast. Jämtland ligger på ungefär samma nivå som andra län med liknande geografi.

Vägbyggandet och väginisatserna kan mätas på flera olika sätt. Om vi ser på investeringsvolymen i förhållande till trafikarbetet, finner vi att Jämtlands län ligger på exakt samma nivå som riksgenomsnittet. När det gäller bärighetsanslaget har Jämtlands län 74 öre per fordonskilometer, medan riksgenomsnittet är 33 öre. Vid en sådan jämförelse ligger Jämtland alltså betydligt över riksgenomsnittet.

Det finns många – och det brukar framkomma exempelvis när vi har diskussioner här i kammaren om väganslagen i storstadsområdena, särskilt i Stockholms län – som tycker att det också är riktigt att sätta de planer för vägbyggande som finns i förhållande till antalet invånare i resp. område.

Eftersom detta skall skattefinansieras är det självklart att det har en viss betydelse hur mycket av finansieringen de olika områdena bidrar till och hur mycket de får tillbaka. En sådan jämförelse visar att det i Jämtlands län, enligt de flerårsplaner som nu diskuteras, investeras ca 1 420 kr. per invånare i vägar, medan exempelvis Stockholms län investerar ca 650 kr. per invånare. Men då talar jag bara om det ordinarie anslaget. Läger jag också i det avseendet till bärighetsanslaget disponerar Jämtlands län 5 440 kr. per invånare. Riksgenomsnittet ligger på ca 1 600 kr. per invånare och i exempelvis Stockholms län på 820 kr. per invånare.

Jag har velat nämna de här siffrorna för att något nansera bilden av att Jämtlands län skulle vara satt i strykclass när det gäller vägbyggen. Sanningen är i själva verket att Jämtlands län på grund av den stora ytan i förhållande till folkmängden, trots ganska stora anslagsökningar och trots att stora anslag utgår i förhållande till invånarantalet, har svårigheter därför att vägnätet är så utspritt. Det får vi naturligtvis försöka att i efterhand komma till rätta med. Jag tror att vi skall arbeta i den riktningen. Strävan måste naturligtvis vara att vi tar fram större resurser totalt sett för att komma till rätta med de här problemen.

Folkpartiet har inte, Ulla Orring, gjort några större ansträngningar för att få fram pengar till vägbyggande. Det pågår en diskussion om hur vi skall finansiera bl. a. vägbyggandet framöver. Den diskussionen har ni erbjudits att delta i, men ni har inte deltagit. Med de pengar som folkpartiet tar fram blir det inga vägar i Jämtland. Det känner jag mig ganska övertygad om. Men lyckas vi åstadkomma en finansiering ingår det också i den ett länstrafikan-slag, som även ger större resurser till byggande av vägar ute i länen. Det kommer även Jämtlands län att ha nytta av.

Anf. 13 NILS-OLOF GUSTAFSSON (s):

Herr talman! Kommunikationsministern gör en jämförelse mellan vägan-slagen utifrån olika aspekter. Jag har inte kunnat undgå att lägga märke till att Sven Hulterström även tidigare har varit invecklad i diskussioner med företrädare för länet om huruvida väganslagen till vårt län har ökat eller minskat. Jag undvek medvetet siffror i mitt inledningsanförande, för jag vet att det går att vrida och vända på siffror, så att man tycks bevisa det man vill bevisa. Om man ger och blandar i de olika anslagen vid olika tider, kan man få fram att de både ökar och minskar. Det är egentligen ganska ointressant i sig.

Vi som lever och verkar där uppe upplever dagligen att det inte har gjorts tillräckligt. Vi har många dåliga vägar. Det finns alltså ett missnöje, men det finns också förhoppningar. Den kraftiga markeringen från regeringens sida, som gjorts den senaste tiden, att vilja göra insatser för Norrlands inland måste enligt min bedömning också innebära planer på extra vägupprustning-ar. Jag tycker att det var bra att kommunikationsministern medgav att det behövs ökade totala resurser för att klara detta. Jag utgår naturligtvis ifrån att Jämtlands län, med tanke på den inställning som har manifesterats på senare tid, får sin beskärda del av de resurserna. Så långt tycker jag att det var ett bra besked, och det tackar jag för.

Anf. 14 ULLA ORRING (fp):

Herr talman! Kommunikationsministern svarade inte på mina frågor om vad anslaget innehåller. Kommer Flyåbron till stånd under första delen av tioårsperioden, eller skall vägverkets grusbilar fortfarande bli tvungna att lasta om till traktor för att kunna åka på bron, och skall skogsbolagen och privata skogsägare tvingas köra långa omvägar för att komma till terminalen i Hoting med massaved? Det är en viktig fråga som förtjänar ett svar i dag. En annan fråga jag ställde var den om E 75 utanför Östersund.

Jag är medveten om att det krävs stora anslag för vägarna i Sverige och framför allt vägarna i Norrland. Jag upplever det som ohemult av kommunikationsministern att tala om att det gäller en stor yta i förhållande till folkmängden. Jag kan försäkra kommunikationsministern att den stora ytan kommer att bestå. Det är geografiskt dragna linjer som inte kommer att ändras. Däremot kommer befolkningssiffrorna att krympa rätt väsentligt, om vi inte får ordentliga kommunikationer och bra vägar i Norrland.

Hur det hela skall finansieras är en fråga som kommer att tas upp i budgetpropositionen, kan jag tänka mig. Där finns naturligtvis omprioriteringar att göra. Framför allt bör man mer energiskt använda de anslag man har fått. Det är synd att norrlänningarna skall få betala dubbelt – med både långa avstånd, dyr bensin och höjda taxor. Det är inte en demokratisk och god politik för Sverige.

Anf. 15 Kommunikationsminister SVEN HULTERSTRÖM:

Herr talman! Jag har många gånger haft anledning att påminna om att vägbyggandet och hanteringen av väganlagen tillhör de mest decentraliserade verksamheter som vi har i samhället. Det talas mycket om att delegera och decentralisera, och på detta område har man verkligen tagit konsekvenserna av sådana önskemål. Därför pågår en process där varje län gör sina prioriteringar inom de anslag som finns i tioårsplanerna, och den processen och de prioriteringarna skall regeringen inte blanda sig i förrän länen har fattat sina beslut och det eventuellt står något riksintresse på spel som gör att regeringen har anledning att gå in och korrigera beslut som fattats.

Det är klart att man kan tänka sig en mycket centraliserad process, och det är tydligen vad Ulla Orring är ute efter, vid vilken ett antal människor i Stockholm, helst också en minister, sitter och bestämmer var varje väg skall dras, var varje väg skall asfalteras och var varenda bro skall byggas. Vi har inte en sådan process, och därför kan jag inte svara på vilka prioriteringar länsstyrelsen i Jämtlands län kan ha gjort vad gäller de konkreta projekt Ulla Orring frågar om. Man kan få svar på mycket närmare håll utan att behöva resa till Stockholm. Dessa prioriteringar skall i första hand göras i Jämtland.

Jag vill inte rekommendera en centraliserad process, utan jag vill nog att vi bibehåller det breda inflytande som finns ute i kommunerna och i länen över hanteringen av vägbyggnadsanslagen. Den ordningen fungerar i stort sett bra.

Sedan är det klart att man kan hänvisa till att folkpartiets synpunkter på finansiering kommer när budgetpropositionen är lagd. Faktum är att partierna har haft överläggningar under rätt stor del av detta år, och folkpartiet har också varit representerat vid rätt många av dessa överlägg-

ningar. Men när det kom till finansieringen var man tydligen inte beredd att ställa upp. Jag tror inte att invånarna vare sig i Jämtland eller någon annanstans är intresserade av enbart planer, utan de vill nog också se att planerna genomförs, och det kan de få bara om vi kan fatta beslut om hur utgifterna skall finansieras. Där har folkpartiet inte varit med. Det mest konkreta svar jag kan ge om de olika vägprojekten är alltså att chansen för att de skall komma till stånd är bra mycket mindre om folkpartiet får bestämma än om den nuvarande regeringen får bestämma.

Anf. 16 ULLA ORRING (fp):

Herr talman! Till det senare påståendet vill vi återkomma, jag vill här diskutera sakfrågorna. Jag är mycket väl medveten om decentraliseringsprocessen då det gäller frågorna om vägar och kommunikationer. Jag vet också att länsstyrelsen i Östersund har uppvaktat kommunikationsdepartementet när det gäller dessa frågor. Det skulle därför ha varit intressant att här i dag få en signal från kommunikationsministern. Men det får tydligen vänta.

Jag vill även påpeka ett annat förhållande när det gäller kommunikationerna i Jämtland. De öst-västliga transportlederna är mycket viktiga. Jag tänker då också på de norska befolkningskoncentrationerna som finns i Sör- och Nord-Trøndelag. Där bor ca 370 000 invånare. Det området ligger ungefär på samma avstånd från Östersund som från Sundsvall.

Det är viktigt att vi kan bryta den negativa befolkningskurvan för hela Norrlands inland. Det betyder att man måste få en ökad framkomlighet på Jämtlandsvägarna. Detta spelar en viktig roll för att man skall kunna binda samman Norges och Norrlands kustland. Av den anledningen har också Jämtlandsvägarna en avgörande betydelse för utvecklingen av näringslivet – inte bara i Jämtland utan också i övriga delar av Norrland.

Det är tillfredsställande att kommunikationsministern nu har insett de problem som finns norr om Dalälven. Men dessa problem pockar på en lösning. Jag tror inte att man löser dem genom att höja bensinskatten med 25 öre.

Överläggningen var härmed avslutad.

5 § Svar på interpellation 1987/88:94 samt frågorna 1987/88:116 och 139 om SMHI:s vattenundersökningar i Östersjön

Anf. 17 Kommunikationsminister SVEN HULTERSTRÖM:

Herr talman! Pär Granstedt har frågat miljö- och energiministern på vad sätt regeringen avser att tillse att miljömätningarna i Östersjön, Bottenhavet och Bottenviken kan genomföras minst i den omfattning som tidigare planerats.

Siw Persson har frågat om miljö- och energiministern avser att vidta några åtgärder med anledning av att SMHI planerar att lägga ned havsforskningen i Bottenhavet.

Jan Jennehag har frågat mig vad jag tänker göra för att SMHI:s undersökningar i Bottenviken skall kunna återupptas.

Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall svara på alla frågorna.

Jag besvarar interpellationen och frågorna i ett sammanhang.

SMHI har beslutat att göra vissa inskränkningar i de svenska fartygsexpeditionerna med regelbundna observationer i Ålands hav, Bottenhavet och i Bottenviken. Det är inte fråga om någon nedläggning av verksamheten. Enligt uppgift från SMHI har personal från institutet under en vecka i mitten av november deltagit i en finsk expedition i Bottniska havet och från det finska undersökningsfartyget gjort mätningar.

Det är institutet självt som, inom ramen för dess totala resurser, avgör omfattningen av denna mätverksamhet. Uppföljningen av miljötillståndet i våra hav är en angelägen uppgift bland många andra och jag förutsätter att SMHI gör nödvändiga prioriteringar.

Frågan om resurstilldelningen för SMHI tas årligen upp i budgetarbetet.

Anf. 18 PÄR GRANSTEDT (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka för svaret på min interpellation. Svaret är tyvärr inte särskilt uppmuntrande.

Från regeringens sida har det hållits många vackra tal om miljön. Det är inte framför allt kommunikationsministern som hållit dem, utan miljö- och energiministern. Uppmärksamheten har inte minst riktats mot Östersjöns miljösituation. När man har hört dessa tal har man fått intrycket att regeringen tillmäter miljöproblemen i Östersjön – dit räknas väl rimligen i detta sammanhang också Bottenhavet och Bottenviken – en mycket stor betydelse. Man har arbetat med ett särskilt åtgärdsprogram för Östersjöns miljöproblem. Jag, och många andra med mig, har tagit regeringens engagemang för Östersjömiljön på stort allvar och har sett det som mycket positivt. Man blir då bekymrad när man ser hur litet det engagemanget är värt när det verkligen gäller. En avgörande förutsättning för att vi skall kunna göra någonting åt miljöproblemen i Östersjön är att vi har kunskap, data, om dem. Det är precis vad det handlar om – att skaffa de erforderliga grundkunskaperna.

Man kan naturligtvis diskutera bakgrunden till att dessa mätningar har upphört. Jag talar nu om de svenska mätningarna från svenskt fartyg. SMHI hävdar att anslagen redan från början var otillräckliga. Vi i riksdagen får ta på oss en del av ansvaret. Man krävde nämligen en rationalisering jämfört med regeringens förslag i samband med att SMHI tog över denna verksamhet. Dessutom anser man på SMHI att kostnaderna felberäknades. Det må vara hur som helst med den saken. Pengarna har uppenbarligen tagit slut för SMHI när det gäller att genomföra mätningarna, och regeringen gör ingenting för att säkerställa att mätningarna genomförs.

Kommunikationsministern säger nu att mätningarna inte har upphört, utan att det rör sig om en inskränkning. Det är ett vackert sätt att uttrycka saken. Verkligheten är att mätningarna från det svenska fartyget har upphört. För att vi inte skall komma i en fullständigt ohjälplig konflikt med våra internationella åtaganden har SMHI varit tvunget att be finländarna att Sverige skall få skicka med ett par man på deras mätningfartyg och göra de undersökningar som är möjliga. Det är naturligtvis ganska ynkligt att Sverige

på detta sätt, för att över huvud taget få något gjort i dessa vatten, skall behöva be ett grannland om hjälp, därför att vi inte har råd att skicka vårt eget mätningarfartyg. Det är detta det handlar om. Programmet är kraftigt nedskuret. Den svenska expeditionen är helt inställd.

Regeringen måste ytterst ha ansvaret även för vad de statliga verken gör. Det är enligt min mening en fråga av högsta politiska prioritet. Jag trodde att det var så också för regeringen. Det ansvariga statsrådet kan då inte säga att detta är verkets sak, att det är på verket man skall prioritera eller inte prioritera. Det måste vara regeringens uppgift att se till att verken fullgör sina åligganden. Om inte regeringen ser till detta måste det tolkas som att regeringen inte anser frågan vara viktig nog.

Detta har inte heller kommit som någon överraskning. SMHI slog larm redan i januari i år och ytterligare en gång vid halvårsskiftet. Regeringen visste precis vad som skulle hända. Detta har nu också hänt. Faktum är att det när denna fråga kom upp till debatt i somras gjordes uttalanden från miljö- och energiministern som gav mig och många andra intrycket att man faktiskt skulle säkerställa att dessa mätningar genomfördes. Av detta blev alltså intet.

Min fråga kvarstår: Ansåg inte regeringen att det var viktigt att se till att dessa mätningar skulle fullgöras, och att man måste gripa in? Eller står regeringen maktlös i förhållande till sina egna statliga ämbetsverk, utan möjlighet att se till att dessa genomför de åtgärder som regeringen anser vara nödvändiga?

Anf. 19 SIW PERSSON (fp):

Herr talman! Jag vill tacka kommunikationsministern för svaret. Enligt ministern har personal från SMHI under en vecka i november deltagit i en finsk expedition i Bottenhavet och från det finska undersökningsfartyget gjort mätningar. Samtidigt säger ministern att det inte är fråga om en nedläggning.

Jag läser innantill vad SMHI har skrivit i en handling från den 29 juni 1987: "Den regelbundna undersökningsverksamheten täcker idag Skagerrak, Kattegatt, Öresund, Östersjön, Ålands Hav, Bottenhavet och Bottenviken. För att erhålla bästa effekt har SMHI valt att lägga ned verksamheten med undersökningsfartyget Argos i Ålands Hav, Bottenhavet och Bottenviken."

Det är riktigt att man har gjort vissa undersökningar. Men varför har inte kommunikationsministern tagit tillfället i akt att tala om vad som egentligen skulle ha gjorts, bl. a. utifrån de överenskommelser som finns mellan Sverige och Finland inom Helsingforskommissionen och de bilaterala överenskommelser som vi har med våra grannländer?

Överenskommelsen mellan Sverige och Finland säger att mätningar skall göras på 35 punkter vid varje mätningstillfälle. Sedan många år görs i Bottniska viken undersökningar från Sverige med två expeditioner per år och från Finland lika många. Mätningarna görs i maj och november. Men på grund av de bristande resurserna har man fått minska ner mätpunkterna från 35 till 5.

Det är så, kommunikationsministern, att genom detta kan Sverige inte fullfölja sina åtaganden beträffande miljöövervakning enligt Helsingforskommissionen. Vi kan inte heller fullfölja det bilaterala avtalet med Finland

rörande Bottniska vikens miljöförhållanden.

Alltså bör Sverige omförhandla avtalet med Finland om bl. a. gemensamma undersökningar i Bottniska viken samt det svenska åtagandet enligt Helsingforskommissionens monitoringprogram. Då är min fråga till kommunikationsministern: Är nu dessa förhandlingar påbörjade?

Kommunikationsministern svarar att institutet självt avgör omfattningen av mätverksamheten inom ramen för sina totala resurser. Ja, men nu är det så att det är fel i underlaget. Statskontoret gjorde en utredning för några år sedan, och där missade man flera för verksamheten väsentliga utgiftsposter. De har helt enkelt utelämnats. Sådana saker som kostnader för administration, datorkraft och telefon saknas helt. Det är detta som SMHI har slagit larm om.

Den 27 januari i år gjorde SMHI en framställning, och först den 25 juni fick man avslag på sin begäran. På grund av bristande resurser kan nu inte heller majmätningen nästa år fullföljas enligt de uppdragna riktlinjerna.

I och med att de svenska fartygsexpeditionerna med regelbundna observationer i Bottniska viken tvingats läggas ner – de två svenska oceanograferna har, som en tidigare talare sagt, fått be om lov att följa med på det finska fartyget – kommer basen för den s. k. PMK-verksamheten, programmet för miljökvalitetsövervakning, att försvinna. Hur tänker man då klara programmet för miljökvalitetsövervakning, kommunikationsministern?

Nej, kommunikationsministern, det är bara att konstatera att här har det skett ett fel vid övergången från fiskeristyrelsen till SMHI, att en onödigt lång tid har gått, att Sverige genom det inträffade inte fullföljer ingångna överenskommelser och att vi till följd av denna inskränkning av havsundersökningarna kommer att sakna viktiga basfakta, som vi så väl behöver för att rädda våra hav. Detta är verkligen inte framsynt miljöpolitik.

Anf. 20 JAN JENNEHAG (vpk):

Herr talman! Jag tackar kommunikationsministern för svaret. Pär Granstedt och Siw Persson lyckades i sina anföranden på ett föredömligt sätt redogöra för hur även jag ser på denna sak. Jag instämmer med dem.

Oceanografiska laboratoriet har genomfört undersökningar i Bottniska viken sedan mitten av 1950-talet. Fram till mitten av 1985 bedrevs det arbetet i fiskeristyrelsens regi. Sedan överfördes det till SMHI. Vid omorganisationen fanns det ett rationaliseringskrav på 500 000 kr. Det var ett förslag i den utredning som riksdagsbeslutet grundades på.

Nu citerar jag ur ett brev från SMHI till naturvårdsenheterna vid länsstyrelserna utefter Norrlandskusten och till miljö- och hälsoskyddskontoren i kommunerna längs Bottniska vikens kust: "Genom en felaktighet i utredningen togs ytterligare 700 000 kr. bort ur finansieringen." Detta visste regeringen. Regeringen har inte gjort någonting. Första effekten av detta var att man den 2 november i år tvingades inställa den planerade fartygsexpeditionen i Bottniska viken med Argus.

Hur ser då regeringen på detta? Det hade varit en mycket enkel sak att skaffa fram dessa pengar, om mätningarna hade ansetts viktiga. Regeringen vill inte att mätningarna skall utföras, det är den enkla sanningen. Men varför inte säga detta klart ut? Regeringen anser att mätningarna är onödiga. De är

för dyra, och de ger inte mätvärden av någon relevans för våra beslut i miljöfrågor framöver.

Säg det, så får vi ta den diskussionen.

Anf. 21 Kommunikationsminister SVEN HULTERSTRÖM:

Herr talman! Det är väl riktigt som det har påpekats, att i samband med den utredning som gjordes när denna verksamhet överfördes från fiskeristyrelsen till SMHI, begicks en beräkningsmiss i storleksordningen om jag minns rätt 600 000 kr. Detta ligger flera år tillbaka i tiden, utredningen gjordes 1985. Det är bara att konstatera att felet tydligen begicks då.

Men därifrån till att påstå att hela miljöpolitiken för Östersjön och Bottniska viken skulle vara i fara är det ganska långt. Det är att göra en oerhört grov överdrift.

Regeringen har visst vidtagit åtgärder med anledning av detta. SMHI har fått en kompensation, även om den inte fullt ut täcker det belopp man räknade fel på. Detta skedde genom beslut i juni 1986.

Dessutom kvarstår frågan självfallet att diskutera inför den budget som skall komma nästa år. Frågan är alltså inte avförd från dagordningen.

Det är alltså inte så att regeringen inte vidtagit åtgärder, och det är definitivt inte så att detta skulle vara helt avgörande för miljöpolitiken inom detta område.

Vi skall nästa år få inte bara en budget utan också en miljöpolitisk proposition, som är aviserad till den 10 mars. Det finns alltså flera möjligheter att återkomma till denna fråga.

Med anledning av uppgifter som lämnats i debatten vill jag dessutom säga, att det icke är så att de svenska mätningarna har lagts ned. De har utförts, men från ett finskt fartyg. Det är fortfarande, såvitt jag förstår, svenska mätningar, som sker på svenskt initiativ och för de svenska intressenas skull i detta sammanhang.

Jag tror uppriktigt sagt inte att miljön i Bottniska viken påverkas av om dessa mätningar sker från ett svenskt eller ett finskt fartyg. Det viktiga är vad som sker i den miljö där dessa mätningar kan ha betydelse för hur man skall kunna vidta åtgärder och följa upp förändringar.

Miljöengagemanget för dessa områden kommer att kvarstå även framöver. Man kan diskutera metoderna. Det var beklagligt att detta räknefel inträffade för några år sedan, men det har alltså vidtagits åtgärder, och jag är övertygad om att det också i fortsättningen kommer att vidtas åtgärder för att följa upp denna viktiga fråga om dessa vattenområdens miljömässiga utveckling.

Det bör också påpekas att det med den arbetsfördelning som råder inte alltid är SMHI:s uppgift att bestämma över hur stora resurser som skall satsas på sådan här mätverksamhet. SMHI utför denna verksamhet på uppdrag av olika andra organ, som t. ex. företräder fiskeri- eller miljöintressena, och det är de som då skall bestämma hur stora resurser som skall satsas, inte SMHI. Jag tror att de även framöver kommer att tycka att detta är en viktig uppgift och att de även kommer att anpassa resurserna därefter.

Prot. 1987/88:40
8 december 1987

Om SMHI:s vattenundersökningar i Östersjön

Anf. 22 PÄR GRANSTEDT (c):

Herr talman! Det låter sig naturligtvis sägas att miljösituationen i Östersjön, Bottenhavet och Bottenviken inte står och faller med de här mätningarna, men trovärdigheten i regeringens engagemang för miljöproblemen inom det här området har nog fått sig en mycket allvarlig knäck. Vad är det vi här kan iakta? Jo, kommunikationsministern erkänner att SMHI från början har fått för litet pengar för att kunna genomföra mätningarna. Man har fått vissa medel, men kommunikationsministern erkänner att man inte har fått full kompensation. Fortfarande har alltså SMHI för litet pengar för att genomföra mätningarna. Vi har också sett resultatet härav: programmet kan inte genomföras fullt ut.

Visst har det genomförts vissa mätningar, genom att svenskar har fått följa med på en finsk expedition, men detta är inte bara en fråga om fartygsnationalitet, som det kan förefalla av det som kommunikationsministern säger, utan vad det gäller är att en svensk expedition inte har kunnat genomföras. Däremot har svenskar fått följa med på en finsk expedition, som naturligtvis inte följer samma rutt som en svensk expedition skulle ha haft. Man har fått göra mätningar av det slag och i den omfattning som det finska expeditionsprogrammet har tillåtit. Den svenska expeditionen har inställts.

Det här innebär att en stor mängd mätdata som vi normalt skulle ha fått inte har kommit fram. Detta har reella konsekvenser genom att våra kunskaper om havsområdet i fråga blir mindre, liksom också vårt underlag för åtgärder på bl. a. miljöområdet.

Dessutom har detta konsekvenser för vår internationella trovärdighet. Skall vi få någon rätsida på Östersjöns miljöproblem gäller det att alla strandstater ställer upp helhjärtat. Sverige har gjort anspråk på att vara föregångslandet när det gäller vidtagande av åtgärder mot Östersjöområdets miljöproblem. Men vad tror kommunikationsministern att man tänker i andra huvudstäder när man upptäcker att Sverige plötsligt inte uppfyller redan gjorda internationella åtaganden beträffande internationell sjömätning, dvs. att finansdepartementets – jag tror att det är där som skon klämmer – rödpenna väger tyngre än våra överenskommelser med andra stater om att vi skall insamla miljödata? Vilken grund ger det för kommande diskussioner med andra länder?

Regeringen vet att felet är att för litet pengar har anslagits, och ändå är man inte beredd att tillskjuta medel för att mätningarna skall kunna genomföras. Självfallet slår detta mycket hårt mot regeringens trovärdighet på det här området.

Anf. 23 SIW PERSSON (fp):

Herr talman! Det är ju bra att kommunikationsministern medger beräkningsmissen, men det räcker inte när vi ser att den får faktiska följder. Naturligtvis är det inte helt avgörande för området i fråga om undersökningar görs eller inte, men faktum är att verksamheten är nedlagd i Bottenhavet, Bottenviken och Ålands hav. Naturligtvis är det inte heller valet av fartyg som är avgörande. Det är ointressant huruvida det är fråga om ett inhyrt fartyg eller inte. Det är antalet mätningar som är avgörande. Faktum är att 35 mätpunkter har minskats till 5. Alltså blir underlaget mycket sämre, och

basen för den s. k. PMK-verksamheten dras undan. Jag fick inget svar från kommunikationsministern om vad han tänker göra åt detta. Det är inte jag som har gjort någon överdrift, utan detta är vad SMHI har sagt, och jag förutsätter att SMHI har sakkunskapen på detta område.

Dessutom svarar inte kommunikationsministern på vad den svenska regeringen tänker göra när det gäller att den inte uppfyller kraven enligt Helsingforskommissionen och enligt det bilaterala avtalet mellan Sverige och Finland. De kanske inte heller betyder så mycket?

Jag vill ställa ytterligare en fråga till kommunikationsministern. Kan regeringen inte svara på alla dessa frågor på grund av att man i utredningen om miljövårdens organisation inte har behandlat var i denna sektor SMHI:s verksamhet skall ingå? Är det helt enkelt på det sättet att man inte riktigt vet hur man skall ha det?

Anf. 24 JAN JENNEHAG (vpk):

Herr talman! Jag påstår inte att hela miljövårdspolitiken står på spel därför att antalet undersökningar har minskat. Men vad det är fråga om är att vi i Sverige nu har tillgång till en, även internationellt sett, unik serie av mätdata som sträcker sig över lång tid. Värdet av denna tidsserie minskar naturligtvis om vi får hack i redovisningen. Det avgörande för hur vi skall lyckas tackla problemen i Östersjön är naturligtvis att vi vet vad som har hänt. Nu har vi en kunskap som det är synnerligen oklokt att minska och att försvåra framtida jämförelser utifrån.

Det som kommunikationsministern gav svar på är att regeringen för närvarande inte tänker göra något åt detta, utan att det är O.K. att mätningar har inställts.

SMHI ser helt annorlunda på detta. Jag skall läsa upp en del ur samma brev som jag läste ur tidigare i debatten.

”Vi på SMHI beklagar djupt denna händelseutveckling. – – – I väntan på att dessa frågor löses har SMHI träffat en överenskommelse med Havsforskningsinstitutet i Helsingfors. Överenskommelsen innebär att under veckan 16–20 november deltar två av SMHI's oceanografer i en finsk expedition med U/F Aranda i Bottniska viken. Genom detta arrangemang kan Sverige genomföra åtminstone sitt minimiåtagande gentemot Helsingforskommissionen.”

Ambitionen för närvarande är alltså att uppfylla sina minimiåtaganden och inte de stolta deklarationer som har kommit från denna talarstol och i planer från regeringen. Det kan inte betyda annat än att den del i kommunikationsministerns anförande som handlar om framtida pengar och som kan tolkas som ett halvt löfte kommer att regleras i budgetpropositionen. Låt oss få ett klart besked, kommunikationsministern. Kommer dessa pengar att tas med i nästa års budget, så att mätningarna kan återupptas till förutvarande nivå?

Anf. 25 Kommunikationsminister SVEN HULTERSTRÖM:

Herr talman! Jan Jennehag vet ju att regeringen, så länge budgetarbetet pågår, inte kan diskutera enskilda budgetposter.

Jag tycker att det är rimligt att vi tar ned denna fråga till rimliga proportioner. Vad vi talar om är ett räknefel i storleksordningen 600 000 kr. i

samband med den utredning som föregick överföringen av denna verksamhet från fiskeristyrelsen till SMHI. För detta har det beslutats om ett tilläggsanslag på 400 000 kr. Då är man, om jag har räknat rätt, nere i ett belopp i storleksordningen 200 000 kr. när det gäller den fråga som diskussionen i riksdagen handlar om. Och det gäller alltså en institution som har ett årsanslag på drygt 100 milj. kr. Jag vet inte om det är nödvändigt att riksdagen diskuterar anslag i denna storleksordning eller delar av en verksamhet i denna storleksordning. Om man verkligen ansåg att alla de farhågor förelåg som här beskrivits, att man skulle förstöra en mångårig verksamhet, att man skulle göra ett allvarligt brott mot miljöskyddet, osv., hade det visst funnits möjligheter att göra omprioriteringar så att det skulle ha varit möjligt att fortsätta med verksamheten. Men man har tydligen inte bedömt det nödvändigt utan i stället hållit igen och avvaktat något. Då får vi tillfälle att diskutera detta framöver i anslutning till budgeten och i anslutning till miljöpropositionen. Men jag reagerar mot att man beskriver detta som något av en formlig katastrof för miljöarbetet i Östersjön och Bottenviken. Så kan det inte vara. Hade det varit så, utgår jag från att SMHI hade gjort den omprioritering som det uppenbarligen har möjlighet att göra.

Anf. 26 PÄR GRANSTEDT (c):

Herr talman! Jag tycker att kommunikationsministerns attityd i denna fråga är litet anmärkningsvärd. Anledningen till att jag interPELLERAT och några kolleger ställt frågor är inte frågan om 200 000 kr. hit eller dit utan det faktum att miljömätningarna i Bottenhavet och Bottenviken med den svenska expeditionen har inställts. Det är faktiskt allvarligt.

Katastrof eller inte – det är ett allvarligt bakslag i ett viktigt arbete. Det tycker åtminstone vi som tycker att miljön i Östersjöområdet är viktig. Det innebär att Sverige inte heller på ett godtagbart sätt uppfyller sina internationella förpliktelser på ett område där vi försöker få andra länder att engagera sig mera. Och det innebär alltså att de politiska konsekvenserna för våra kontakter med andra länder förmodligen blir betydligt större än vad frågans vikt i och för sig motiverar. Det här, kommunikationsministern, kan inte vara en fråga för ett enskilt institut att så att säga skönmässigt avgöra. Ansvaret för om Sverige skaffar sig ordentligt kunskapsunderlag när det gäller miljösituationen i Östersjön och ansvaret för om Sverige uppfyller sina internationella åtaganden på ett bra sätt ligger hos regeringen. Det är regeringens ansvar att se till att miljömätningarna genomförs på ett godtagbart sätt. Om det sedan sker genom omprioriteringar inom SMHI:s verksamhet eller genom tilläggsanslag må egentligen ligga i regeringens verkställighetsansvar att bestämma. Vi är intresserade av att dessa miljömätningar genomförs. Vi gör regeringen ansvarig för att dessa nu inte genomförs på det sätt som borde ske. Det ansvaret kan regeringen aldrig skylla ifrån sig på underliggande organ, utan regeringen måste ta på sig det fulla ansvaret.

Anf. 27 SIW PERSSON (fp):

Herr talman! Kommunikationsministern talar om rimliga proportioner och ifrågasätter om det är nödvändigt att i riksdagen diskutera denna del av verksamheten och om vi kan tala om katastrof. Men faktum är att

undersökningarna inte görs enligt ingångna överenskommelser och avtal. Faktum är också, herr kommunikationsminister, att oceanografiska laboratoriet faktiskt har en central och grundläggande roll i övervakning och beskrivning av tillstånd och förändringar i våra omgivande hav. Därför är det synnerligen viktigt. Med hjälp av undersökningsfartyg genomförs regelbundet provtagningar och observationer i hela det svenska havsområdet. Provtagningsprogrammet löper reguljärt som en del av internationellt samordnad provtagning. Detta är alltså faktum.

Jag har fortfarande inte fått svar av kommunikationsministern på min fråga. Det är samma fråga som SMHI har ställt till regeringen, nämligen: När tänker Sverige omförhandla med Finland i och med att vi inte fullföljer de ingångna överenskommelserna?

Överläggningen var härmed avslutad.

6 § Svar på interpellation 1987/88:98 om kvicksilverförgiftning hos tandsköterskor

Anf. 28 Socialminister GERTRUD SIGURDSEN:

Herr talman! Siw Persson har frågat mig varför de kvinnliga tandsköterskorna särbehandlas i sina försök att få sina skador klassade som arbets-skador.

Om en person varit utsatt för skadlig inverkan i sitt arbete skall enligt 2 kap. 2 § lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring en skada som han ådragit sig i arbetet godkännas som arbetsskada om inte betydligt starkare skäl talar mot det. Denna regel gäller lika för alla som är verksamma på den svenska arbetsmarknaden.

Siw Persson hävdar att det är svårt för tandsköterskor som drabbats av kvicksilverförgiftning att få sina skador godkända som arbetsskador. Mot bakgrund av vad jag nyss sagt torde det röra sig om en ren bevisfråga. Kan sköterskan visa att hon varit utsatt för skadlig inverkan i sitt arbete skall en skada hon drabbats av godkännas som arbetsskada om inte betydligt starkare skäl talar däremot. Det ankommer på försäkringskassorna och försäkringsdomstolarna att avgöra om skadan är att betrakta som en arbetsskada. Någon särbehandling av tandsköterskor i det här avseendet skall inte förekomma.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 29 SIW PERSSON (fp):

Herr talman! Jag vill tacka socialministern för svaret men samtidigt säga att jag inte är förvånad över det svar som jag fick.

Socialministern hänvisar till 2 kap. 2 § lagen om arbetsskadeförsäkring, där det står, att om en person varit utsatt för skadlig inverkan i sitt arbete, skall en skada som han ådragit sig i arbetet godkännas som arbetsskada om inte betydligt starkare skäl talar mot detta.

Samtidigt säger socialministern: "Denna regel gäller lika för alla som är

Om kvicksilverförgiftning hos tandköterskor

verksamma på den svenska arbetsmarknaden." Men det är ju just så det inte är.

De tandköterskor som anser sig ha blivit skadade av hanteringen av amalgam har hela tiden känt sig motarbetade av fack, yrkesmedicin och arbetarskyddsstyrelsen, och även socialstyrelsen förhåller sig sval i sina insatser för att hjälpa denna utsatta grupp. Tandköterskorna har själva fått samla in material och information, och bevisbördan läggs på tandköterskorna. Innebär det lika bedömning som för andra verksamma på den svenska arbetsmarknaden?

I försäkringskassans bestämmelser står det att man skall acceptera allergisk eller annan avvikande reaktion. Men där glömmar man helt bort delen "annan avvikande reaktion". Därigenom har de tandköterskor som har annan avvikande reaktion inte en chans, varken hos försäkringskassans förtroendetandläkare eller hos handläggare.

Anser socialministern det vara riktigt att man hos försäkringskassan accepterar bara allergisk reaktion och inte annan avvikande reaktion? Tänker socialministern vidta någon åtgärd när det konstaterats att man inte följer de bestämda reglerna?

Jag vill citera litet grand ur LEK-utredningen. I den står det på s. 26: "Amalgam är ett ur toxikologisk synvinkel olämpligt tandfyllnadsmaterial. Expertgruppen vill därför föreslå socialstyrelsen följande åtgärder -- --.

Socialstyrelsen föreslås stimulera utvecklingen av nya tandfyllnadsmaterial, som är tekniskt och biologiskt/toxikologiskt tillfredsställande."

Därmed har man konstaterat att amalgam är otillfredsställande. Jag fortsätter att citera:

"När sådana finns tillgängliga föreslår expertgruppen att användandet av amalgam avvecklas.

Med tanke på den potentiellt fosterskadande effekten av metalliskt kvicksilver föreslås socialstyrelsen avråda från omfattande amalgamarbeten under graviditet. -- --

Socialstyrelsen föreslås ta initiativ till att arbetarskyddsstyrelsen gör en inventering av arbetssituationen när det gäller kvicksilver/amalgam inom tandvården. Baserat på denna inventering bör instruktioner angående hanteringen av kvicksilver/amalgam utfärdas och erforderliga hälsoundersökningar utföras. -- --

Socialstyrelsen föreslås ta initiativ till att en analys av tillgängliga registerdata rörande abort- och missbildningsfrekvens hos tandvårdspersonal snarast kommer till stånd."

På s. 23 i samma utredning står: "Tandvårdspersonal är en yrkesgrupp som utsätts för kvicksilverexponering i sitt dagliga arbete. Det rör sig om ånga från metalliskt kvicksilver. De moment som framförallt medför kvicksilverexponering är beredning av amalgam och uppborrning av gamla fyllningar. För några decennier sedan torde kvicksilverexponeringen ha varit betydande."

På s. 25 står också följande: "För några decennier sedan var exponering för kvicksilver på tandvårdskliniker med all sannolikhet hög. -- -- Exponeringen för kvicksilver på landets tandvårdskliniker är enligt utförda undersökningar numera som regel låg. I ett par fall har emellertid påvisats kraftigt

förhöjda kvicksilverhalter i hypofysen hos avlidna tandläkare. — — — En epidemiologisk undersökning av tandvårdspersonal har visat överrisk för elakartade hjärntumörer.”

Är det inte underligt, socialministern, att utredningen konstaterar att amalgam är olämpligt som tandfyllnadsmaterial och därför skall avvecklas, att tandvårdspersonal utsätts för kvicksilverexponering, att exponeringen av kvicksilver har varit betydande, särskilt för några decennier sedan, men att det trots detta fortfarande förekommer exponering, låt vara att den är låg. Är det vidare inte underligt att de som är och har varit mest utsatta, dvs. tandsköterskorna, inte får någon hjälp när de anser sig skadade av sitt arbete?

När experter nu påtalar dessa risker och initierar inventeringar och instruktioner gör de väl inte detta utan anledning? Detta vittnar väl om att det är betydligt starkare skäl som talar för än emot de sjuka tandsköterskorna.

Varje dag anmäler sig sjuka tandsköterskor till Tandvårdsskedeförbundet. Förra månaden var det 50, och när jag i dag hörde mig för var antalet uppe i 63. Hur många skall det bli, innan myndigheterna tar sitt ansvar och använder sina resurser till att hjälpa tandsköterskorna att bli friska och få leva ett drägligt liv i stället för att använda resurserna till att motarbeta dem? Hur många skall egentligen behöva dö i den elakartade tumören? Hur många fler tandsköterskor skall behöva bli barnlösa? Ja, listan kan göras ganska lång.

Det är bedrövligt, socialministern, att en grupp kvinnor behandlas på detta upprörande sätt.

Anf. 30 Socialminister GERTRUD SIGURDSEN:

Herr talman! Jag känner naturligtvis till socialstyrelsens expertgrupp och den rapport som gruppen har avlämnat. Jag har haft mycket att göra med den situation som gäller för många patienter beträffande de här frågorna.

Det finns två aspekter på det som Siw Persson tar upp. Det hon tar upp som gäller arbetssituationen för många av tandsköterskorna är ju bl. a. en arbetsmiljöfråga, som alltså gäller insatser på arbetsplatsen. Arbetarskyddsstyrelsens uppgift att se till att man har en arbetsmiljö där man inte utsätts för skadliga ämnen ligger så att säga inte direkt under arbetsskedeförsäkringen.

Som jag har sagt i mitt interpellationssvar gäller det att för att få något godkänt som arbetsskada enligt arbetsskedeförsäkringen framlägga bevis. Det finns hos försäkringsöverdomstolen ingen praxis när det gäller tandsköterskor som har drabbats av kvicksilverförgiftning.

Jag anser att man skall driva ett sådant fall – eller de många fall, som det enligt Siw Persson är fråga om – för att få ett utslag i försäkringsöverdomstolen. Det är ju därför vi har dessa möjligheter att få denna rättsliga prövning.

Jag vill återigen hävda att tandsköterskorna inte på något sätt särbehandlas när det gäller rätten till ersättning från arbetsskedeförsäkringen.

Anf. 31 SIW PERSSON (fp):

Herr talman! Också jag är väl medveten om att det finns flera aspekter på amalgam- och kvicksilverproblematiken. Det är också riktigt att det är en

Prot. 1987/88:40
8 december 1987

Om kvicksilverförgiftning hos tandsköterskor

arbetsmiljöfråga. Men också här rör det sig om två saker, socialministern. Dels är frågan vad man skall rätta till, så att arbetsförhållandena i framtiden blir drägliga. Dels handlar det om det faktum att tidigare arbetsförhållanden för tandsköterskorna har inneburit att de har exponerats på ett otillåtet sätt, vilket utredningen också har konstaterat.

När det gäller bevisfrågan är det ju att göra det mycket enkelt för sig, om man säger att man skall kunna bevisa att det handlar om en arbetsskada. Kraven på bevisföringen kan ju sättas på en sådan nivå att det inte finns en rimlig chans att klara bevisföringen. Man kan också arbeta på olika sätt. Man kan från olika myndigheters sida arbeta på ett sådant sätt att man hjälper tandsköterskorna, men man kan också arbeta på ett sådant sätt att man stjälper dem.

Vad jag tycker är bedrövligt är att tandsköterskorna får arbeta så mycket själva för sin rätt. De får för egna medel samla in upplysningar och information och hela tiden slåss för den rätt som de tycker borde vara självklar.

Överläggningen var härmed avslutad.

7 § Svar på interpellation 1987/88:103 om arbetsskadeförsäkringen

Anf. 32 Socialminister GERTRUD SIGURDSEN:

Herr talman! Gullan Lindblad har frågat mig om regeringen ämnar vidta snabba åtgärder för att stoppa utgiftsexplosionen och den ökande administrationen för arbetsskadeförsäkringen.

Antalet arbetsskadeärenden har ökat och med detta också försäkringsutgifterna. En del av förklaringen är att en snabb utveckling skett av praxis och därigenom också av försäkringskassornas godkännandefrekvens.

Resurser har tillförts försäkringskassorna för deras administration av försäkringen. Inom riks-försäkringsverket har en särskild arbetsskadebyrå inrättats för att snabbt sprida kunskaper om praxis och arbetsmetoder till försäkringskassorna. Även inom regeringskansliet följs utvecklingen noga.

Jag vill framhålla att det krävs omfattande och ingående kunskaper för att klarlägga de förhållanden som ligger bakom den nuvarande utvecklingen inom arbetsskadeförsäkringen. Arbete pågår för att bättre kunna förstå hela detta problemområde.

Jag är mot denna bakgrund inte beredd att nu, som Gullan Lindblad efterlyser, föreslå regeringen att vidta några snabba åtgärder inom arbetsskadeförsäkringens område.

Anf. 33 GULLAN LINDBLAD (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka socialministern för svaret, men jag måste säga att jag är besviken. Jag har framställt min interpellation, därför att situationen i vad gäller arbetsskadeförsäkringen är rent katastrofal, vilket torde ha framgått av vad jag anfört i interpellationen. Jag skall här bara redovisa några fakta ur den.

Kostnaderna för försäkringen har fördubblats det senaste året och uppgår

nu till ca 4,5 miljarder kronor. Budgetåret 1990/91 beräknas kostnaden bli 15 miljarder.

Arbetskadebaldonden har för närvarande ett underskott på 500–600 milj. kr. Arbetskadeavgiften har nyligen höjts från 0,3 till 0,9 % men måste enligt riksförsäkringsverkets beräkningar höjas till mellan 3 och 5 %, om inget radikalt görs åt försäkringen.

330 nya tjänster har begärts bara för att ärendebalanserna inte skall öka. Märk väl, det är inte för att man skall hinna arbeta av fler ärenden utan för att balanserna inte skall bli ännu större än vad de är i dag!

Trots 45 milj. kr. i tillskott det senaste året – först 15 miljoner och därefter 30 miljoner som ett engångsanslag – och trots att försäkringskassorna har rationaliserat och ökat produktiviteten på det här området, uppgår antalet oavgjorda ärenden till minst 60 000 för närvarande. Det hjälper inte med mer pengar – det är bara att sila ännu mer vatten i ett ännu större säll, fru socialminister.

Innan ett ärende är avgjort i försäkringsöverdomstolen dröjer det fem till sex år, och under denna tid sker knappast några rehabiliteringsåtgärder i arbetsskadefallen. Detta är uppgifter som jag har inhämtat bl. a. från den försäkringskassa där jag fortfarande är anställd. Personalen är mycket bekymrad över de rådande förhållandena, eftersom rehabiliteringsfrågorna är av synnerligen stor vikt. De långa sjukskrivningarna, de långvariga skadefallen är först och främst väldigt besvärliga för patienten i fråga, för den sjuke, men har naturligtvis också stor nationalekonomisk betydelse. Innan ett ärende är avgjort i försäkringsöverdomstolen dröjer det, som jag nyss sade, fem till sex år. Det är naturligtvis också en mycket prövande tid för den som skall behöva vänta så länge på avgörandet.

Jag måste fråga: Oroar det inte socialministern att arbetsskadebaldens utveckling in absurdum? Det är ju faktiskt vad som har skett.

Har inte socialministern uppmärksammat att riksförsäkringsverkets generaldirektör sagt att arbetsskadebaldens är på väg mot den totala katastrofen, om inte statsmakterna vidtar kraftfulla åtgärder?

Regeringen har ju själv låtit riksrevisionsverket titta på RFV:s anslagsbaldens – som där anses tilltagna i underkant! – och fått rådet att ompröva hela försäkringen.

Riksförsäkringsverket har begärt en ny utredning, och helt nyligen ansåg riksdagens socialförsäkringsutskott att regeringen åtminstone bör låta utreda den stora ökningen av antalet ärenden. Jag tycker dock inte att utskottsmajoriteten alls har förstått hur allvarligt läget är i fråga om arbetsskadebaldens.

Socialministern nöjer sig tydligen med att konstatera att antalet ansökningar har ökat och att en snabb utveckling av praxis skett, varför fler ärenden blir godkända. Nog hade jag väntat mig något annat svar än att regeringen följer utvecklingen!

Jag vill fråga: Vilket arbete är det som pågår inom regeringskansliet? Kan vi förvänta oss en ny, förutsättningslös utredning av arbetsskadebaldens? En sådan utredning är ju önskad från flera håll och borde ha tillsatts för länge sedan. Kommer det kanske några förslag i samband med budgetpropositionen?

Prot. 1987/88:40
8 december 1987

Om arbetsskadebaldens

Det mest radikala – vilket vi moderater föreslagit i en motion till årets riksdag – vore att helt utmönstra försäkringen ur det allmänna försäkrings-systemet och lägga den på avtalsförsäkringar. Men det finns andra förslag. Bl. a. har riksförsäkringsverkets generaldirektör föreslagit att man kunde ge samma sjukpenning oavsett om det rör sig om sjukdom eller arbetsskada. Han hade närmast tänkt sig en hundra procentig ersättning, men det lär kosta cirka en halv miljard kronor, och det tror jag inte finansministern är villig att släppa till. Man kan tänka sig en förlängning av samordningstiden mellan sjukförsäkringen och arbetsskadeförsäkringen så att prövningen begränsas till de långvariga fallen. I och för sig är dessa de mest behjärtansvärda, men avsikten skulle också vara att få ned ärendefrekvensen. Man kunde vidare tänka sig att i lagstiftning slå fast vilka skador som godkänns resp. inte godkänns.

Jag vill ha litet mer besked – för jag vill inte tro att regeringen bara blundar för utvecklingen när det gäller arbetsskadeförsäkringen.

Anf. 34 MARGARETA ANDRÉN (fp):

Herr talman! Jag måste tyvärr konstatera att det är ett mycket magert interpellationssvar som socialministern ger när det gäller arbetsskadeförsäkringen – inte minst med tanke på att det här är ett problemområde som blir alltmer katastrofalt. Tar regeringen verkligen på fullt allvar den mycket bekymmersamma utveckling som nu sker när det gäller arbetsskadeförsäkringen?

Vi i socialförsäkringsutskottet ser mycket allvarligt på den uppkomna situationen. Vi har visserligen olika uppfattningar när det gäller både orsaken till den kris vi befinner oss i och förslagen till lösningar. Alla ser dock så allvarligt på utvecklingen att ett enigt utskott nu har begärt att regeringen snarast skall ta initiativ till en analys av orsakerna till det ökade antalet arbetsskadeanmälningar.

Socialministern säger i sitt interpellationssvar inte ett ord om denna begäran från socialförsäkringsutskottet eller om regeringens planer med anledning av riksdagens nu fattade beslut. Statsrådet uttalar inte ens någon oro över de nuvarande förhållandena. I svaret sägs bara att man inom regeringskansliet följer utvecklingen noga. Men detta räcker ju inte, när det är samma besked som getts under flera år tidigare.

Regeringens linje tycks vara att ständigt öka administrationen hos försäkringskassorna för själva handläggningen av arbetsskador. 15 miljoner satsades förra budgetåret och 30 miljoner innevarande budgetår.

Som vi ser det är inte detta någon lösning. Under tiden ökar kostnaderna för utbetalda arbetsskadeersättningar, och avgiften till arbetsskadefonden räcker därför inte till. Denna höjs nu från 0,6 % till 0,9 %, men det räcker inte heller långt. Redan nu skulle en höjning behövas till 2 % och under början av 1990-talet till 3 %.

Handläggningstiderna blir allt längre. Den genomsnittliga handläggningstiden är i dag enligt riksförsäkringsverket 10 månader men beräknas 1990/91 bli 33 månader. I dag har försäkringskassorna, som vi hörde här tidigare, en balans på ca 60 000 ärenden som inte är avgjorda.

Regeringen gav ju i september riksrevisionsverket i uppdrag att granska

riksförsäkringsverkets prognoser och begäran om resurser till arbetsskadeförsäkringen. Regeringen hade väl den förhoppningen att riks-försäkringsverkets kalkyler var felaktiga. När riksrevisionsverket lämnade sin rapport för några veckor sedan visade det sig att bilden är mycket dystert när det gäller att komma till rätta med arbetsskadorna. Verkets iakttagelser talar för en omprövning av arbetsskadeförsäkringen, heter det i rapporten.

Vi i folkpartiet har sagt att man bl. a. bör överväga en förlängning av samordningstiden. Som framgår av vad jag sagt bekräftar riksrevisionsverkets rapport vad arbetsskadeutredningen tidigare har konstaterat, nämligen att ökade resurser inte löser problemet med ärendebalanserna. Arbetsskadeutredningen diskuterade en förlängning av samordningstiden från 90 till 180 dagar. De beräkningar som utredningen har redovisat ger vid handen att en samordningstid på 180 dagar kan medföra att antalet ärenden minskar med ca 35 % samt att en sådan förändring inte leder till nämnvärda försämringar för den enskilda.

Skulle ersättningen minska med någon tia per dag efter skatt men därmed också medföra en förkortad handläggningstid, från flera år till kanske tre månader, föredrar nog den försäkrade detta i stället för att gå i ovisshet i flera år. Inflationen gröper ju också hela tiden ur ersättningen under den långa handläggningen.

Riksrevisionsverket ser inte heller någon lösning på problemet med nuvarande regler. Därför är det märkligt att regeringen inte kan inse detta. Socialministerns svar i dag ger ju inte heller någon som helst antydning om hur man i det katastrofala läge som nu råder beträffande arbetsskadorna skall kunna komma fram till en lösning.

Förutom att vi i folkpartiet har föreslagit en eventuell förlängning av samordningstiden tycker vi också att det är motiverat att göra en översyn av tillämpningen av arbetsskadeförsäkringen. Det föreligger nämligen ett stort behov av riktlinjer för hur lagen skall tolkas och tillämpas. Därvid måste förtydliganden och avgränsningar kunna grunda sig på en sakligt förankrad kunskap om hur lagen hitintills tillämpats.

Det är möjligt att den tillfälliga arbetsskadebyrån, som nyligen tillsatts inom riks-försäkringsverket, kan göra en sådan här utvärdering. Vi i folkpartiet förutsätter att så sker. Men vi kommer ändå att noga följa det här arbetet och studera det resultat som arbetsskadebyrån kommer fram till.

Men det behövs också initiativ, nytänkande och engagemang från regeringens sida när det gäller ytterligare konkreta insatser för att vi skall kunna komma ur nuvarande katastrofala läge när det gäller arbetsskadeförsäkringen. Frågan är verkligen akut och får inte förhållas ytterligare.

Anf. 35 Socialminister GERTRUD SIGURDSEN:

Herr talman! Även jag ser allvarigt på den här utvecklingen. Jag har ju framhållit i interpellationssvaret att det har skett en mycket snabb utveckling när det gäller praxis och därmed också försäkringskassornas godkännandefrekvens. Jag har också sagt att det pågår ett arbete inom departementet. Men jag kan inte se att det framgår av socialförsäkringsutskottets betänkande nr 2, där frågan behandlas, att utskottet har kommit med några geniala lösningar eller gjort några uttalanden om att man skall göra så eller så.

Jag tror att det är viktigt under det arbete som pågår, att man får en bättre kunskap om orsakerna till den här utvecklingen. Vad är det som ligger bakom utvecklingen när det gäller praxis osv.? Det är sådana frågor vi tittar på. Det tillkännagivande som kommer från socialförsäkringsutskottets och riksdagens sida har att göra med precis det arbete som pågår inom socialdepartementet. Det är alltså viktigt att man studerar orsakerna till utvecklingen i detta avseende. Vi tar således den här frågan på lika stort allvar som socialförsäkringsutskottet gör.

Sedan vet jag inte riktigt vad Gullan Lindblad menar när hon talar om en utveckling in absurdum. Arbetsskadeförsäkringen har en viktig funktion som impulsgivare när det gäller att upptäcka farliga och olämpliga arbetsmiljöer. Rapportsystemet fungerar som en informationskanal från försäkringskassan till yrkesinspektionen och arbetarskyddsstyrelsen. Det kan alltså leda till förbättringar i arbetsmiljön och sedan till minskade arbetsskador.

Jag vill alltså bestämt hävda att arbetsskadeförsäkringen är en för svenska löntagare mycket viktig försäkring.

Anf. 36 GULLAN LINDBLAD (m):

Herr talman! Det är bra att socialministern ser allvarligt på utvecklingen, men det hade varit intressant att få veta vilken sorts arbete som pågår.

Jag håller med om att utskottet inte har kommit med några revolutionerande nyheter. De enda som har kommit med ett radikalt förslag är faktiskt vi moderater, som anser att försäkringen skulle utmönstras ur den allmänna försäkringen och bli en fråga för arbetsmarknadens parter. Det är en synpunkt som har framkommit från flera håll. Det finns de som är ännu mer radikala och menar att arbetsskadeförsäkringen skulle bort helt och hållet, men så långt har vi inte velat sträcka oss.

Vad ligger bakom förändringen av praxis? frågar socialministern. Jo, den beror på att regeringen och riksdagens socialistiska majoritet avskaffade förtroendeläkarna i pensionsdelegationerna när de nya socialförsäkringsnämnderna infördes. Därmed försvann den medicinska sakkunskapen vid den slutliga bedömningen av ärendena. I dag sitter fackets representanter och mer eller mindre bifaller allting, och de ärenden som icke bifalles i första instans går nästan utan urskillning till besvär i försäkringsrätter och försäkringsöverdomstolar.

Jag påstod att arbetsskadeförsäkringen har utvecklats in absurdum, och det har den gjort. Om man läser de gamla statuterna till den nya arbetsskadelagen finner man att dåvarande socialministern i förarbetena sade: "Det kan inte accepteras att sjukdomar, som drabbar den försäkrade, oavsett om vederbörande förvärvsarbetar eller ej, skall kunna godkännas som arbetsskada."

Det är precis vad som nu har skett, när snart sagt varje försämringstillstånd vid s. k. förslitningssjukdomar, degenerativa sjukdomar, godkänns. Man får i dag alltså livräntor på försämringar av degenerativa skador, som man skulle ha oavsett om man vore i arbete eller ej. Tidigare bedömde förtroendeläkarna att en skada ansågs vara läkt efter en viss tid, men i dag går varje ärende till livränteprovning. Det är då inte så konstigt att utvecklingen har blivit som den är.

Jag vill också påminna om att många förtroendeläkare i dag finner sin uppgift i försäkringskassorna tämligen meningslös. Det blir allt svårare att rekrytera läkarkrafter till förtroendeläkarposter och till försäkringsrätter. Också det borde oroa socialministern.

Jag skall återkomma till arbetsmiljöerna och sambandet därmed.

Anf. 37 MARGARETA ANDRÉN (fp):

Herr talman! Om socialministern vore riktigt ärlig skulle hon inse att vi i oppositionen har orsak att vara kritiska till regeringens sätt att handha arbetsskadeförsäkringen. År efter år har vi, oftast utan någon förståelse från majoriteten i socialförsäkringsutskottet, motionerat om att något radikalt måste göras för att minska de långa handläggningstiderna när det gäller arbetsskadeförsäkringen. Vi har inte trott att det kan vara tillräckligt med bara mer pengar och nya tjänster, utan att också andra åtgärder måste vidtas för att minska en alltför snabb tillströmning av nya ärenden.

Folkpartiet pekar bl. a. på en översyn av samordningstiden och en utvärdering av tillämpningen av arbetsskadeförsäkringen. Många anser nämligen att lagen nästan är omöjlig att tillämpa. Den ger utrymme för alltför stort godtycke. Reglerna är krångliga, praxis har varierat och försäkringsöverdomstolen har inte gett försäkringskassorna den vägledning de väntat sig.

De långa handläggningstiderna kan också bidra till att insatser för rehabilitering försenas och inte får avsedd effekt. En förlängd samordningstid skulle troligen innebära en begränsning av antalet ärenden och därigenom skulle resurser frigöras för en snabb utredning, för rehabilitering och kompensation till de mest utsatta grupperna. På sikt borde också en integrering av arbetsskadeförsäkringen med den allmänna sjukförsäkringen allvarligt övervägas.

Det vore intressant att höra något om hur socialministern själv anser att man bör angripa det ständigt växande problemet med tillströmningen av arbetsskadeärenden. Att arbetsmiljön måste förbättras kontinuerligt, så att arbetsskador och arbetssjukdomar bättre kan förebyggas, förutsätter jag att vi är överens om. Men vad planeras ytterligare från regeringens sida?

Anf. 38 Socialminister GETRUD SIGURDSEN:

Herr talman! Gullan Lindblad kommer friskt och frejdigt med ett Columbi ägg: Orsaken till problemet är att vi avskaffade förtroendeläkarna den 1 januari 1987. Gullan Lindblad, det kan inte ha haft så stor effekt – om det skulle ha haft den effekten. Det medicinska underlaget är detsamma som tidigare. Men i dag är det inte obligatoriskt att förtroendeläkare skall ingå. Jag tror att det var ett försök att lättvindigt komma undan problemen.

Jag kan upprepa för både Gullan Lindblad och Margareta Andrén att vi naturligtvis måste ha en bättre kunskap om orsakerna till denna utveckling. Vad är det som ligger bakom? Det behövs ett analysarbete, precis som socialförsäkringsutskottets majoritet har beställt.

När sedan Margareta Andrén tar upp innehållet i folkpartiets reservation till socialförsäkringsutskottets betänkande 1987/88:2 – det är inte utskotts-majoriteten som tror på en förlängd samordningstid mellan sjukförsäkringen

och arbetsskadeförsäkringen – vill jag säga att det sannolikt har mycket begränsade effekter på utvecklingen av antalet arbetsskador. I takt med att en generösare praxis har utvecklats när det gäller vilka skador som skall godkännas som arbetsskador har också allt färre skador avförts från försäkringen. Detta hänger samman med att det ytterst sällan sker begränsningar i sambandstidens längd. Har ett visst arbete kunnat innebära skadlig inverkan för en viss individ är det i dag ovanligt att en skada som uppstått avfärdas som inte varande arbetsskada, även om mycket lång tid förflutit sedan individen i fråga var utsatt för denna skadliga inverkan.

Jag tror att det är precis detta som utskottsmajoriteten menar i sitt tillkännagivande. Man måste sätta sig ned och analysera: Vad är det som är orsak till detta? Vi har noterat den beställningen och kan också försäkra båda Margareta Andrén och Gullan Lindblad att ett sådant arbete pågår inom socialdepartementet.

Anf. 39 GULLAN LINDBLAD (m):

Herr talman! När socialministern säger att vi avskaffade förtroendeläkarna är det faktiskt inte med sanningen överensstämmande. Det var inte dem vi avskaffade, utan det var de läkare som tidigare var av regeringen tillsatta att ingå i pensionsdelegationerna. Vi har alltså ingen sakkunskap med vid slutbedömningen av ärendena. Det är självklart att det har haft en viss effekt. Men den stora effekten beror naturligtvis på att detta är facketts lilla speciella skötebarn. Allt skall numera anmälas till försäkringskassan som arbetsskadeärenden. Men jag vill fråga socialministern om inte hon är oroad över att snart sagt varje arbete nu betraktas som skadligt – för det är precis vad som sker när alla ärenden godkänns.

Vad gäller arbetsmiljöerna tror jag att socialministern följer med så pass att hon vet att det satt en expertpanel här i Stockholm för inte så länge sedan, där arbetarskyddsstyrelsens representant Åsa Kilbom sade att sambandet mellan arbetsmiljö och skada har tappat betydelsen på grund av försäkringsöverdomstolens hela tiden glidande och allt generösare praxis. Man sade också i den här panelen att det numera faktiskt inte görs några direkta medicinska bedömningar av ärendena, utan det görs försäkringspolitiska bedömningar. Detta är alltså icke mitt påstående, utan det är expertpanelens.

Jag frågar återigen: Vilka förslag kan vi vänta oss? Det är vackert och väl att regeringen åtminstone effektuerar den beställning som socialförsäkringsutskottet har gjort, men jag tycker nog att man har väntat alldeles för länge i denna fråga, fru socialminister. Vad som nu behövs är handling.

Anf. 40 MARGARETA ANDRÉN (fp):

Herr talman! Socialministern är tveksam till vilken effekt en eventuell förlängning av samordningstiden skulle ha för arbetsskadorna. Då vill jag bara hänvisa till att arbetsskadeutredningen beräknade att en samordningstid på 180 dagar skulle kunna medföra att antalet ärenden minskade med ca 35 %. Det är verkligen ingen oväsentlig minskning.

Socialministern säger både i interpellationssvaret och här i debatten att hon nu inte är beredd att vidta några snabba åtgärder för att komma till rätta

med anhopningen av arbetsskadeärenden. Men vi från oppositionen är inte ensamma om att trycka på att något behöver göras snarast. Arbetsskadeutredningen föreslog redan på sin tid att någon förändring skulle ske. Riksrevisionsverket tryckte på om samma sak, och riksförsäkringsverkets chef, som närmast har ansvaret, säger att katastrof hotar om ingenting görs. Försäkringskassans personal är överhopad med ansökningar som läggs på hög, och försäkringsdomstolarna hinner inte med. Vi i oppositionen är alltså i gott sällskap när det gäller krav på snabba och radikala åtgärder. Det tycks vara bara regeringen och socialministern som anser att det inte brådskar.

Överläggningen var härmed avslutad.

8 § Svar på interpellation 1987/88:116 om kostens betydelse i hälso- och sjukvårdsarbetet

Anf. 41 Socialminister GERTRUD SIGURDSEN:

Herr talman! Rosa Östh har frågat mig om regeringen avser att ta några ytterligare initiativ så att kostens betydelse i hälso- och sjukvårdsarbetet beaktas.

Jag instämmer i att det är angeläget att åstadkomma förbättringar av kostutbildningen för personal inom hälso- och sjukvården. Mycket görs också bl. a. genom socialstyrelsens och livsmedelsverkets försorg. Inom en expertgrupp bedrivs t. ex. metodutveckling i syfte att konstruera, pröva och hitta bra modeller för kostupplysning. Ett utvecklingsarbete har påbörjats inom barnomsorgen, och detta skall ligga till grund för en fortsatt verksamhet som socialstyrelsen initierar inom landsting, kommuner och näringsliv. Inom landstingen bedrivs redan en mycket omfattande kost- och motionsverksamhet.

Socialstyrelsens omvårdnadsgrupp driver flera olika projekt. I projektet "Att tillgodose behovet av föda inom sjukvård och social omsorg" pågår arbetet med ett förslag till underlag för utbildning på högskolenivå för arbete inom hälso- och sjukvård samt omsorg. Ett motsvarande förslag även för utbildning på gymnasienivå tas också fram.

Inom grundskolan har kostfrågor aktualiserats särskilt mycket under den senaste tiden. Socialstyrelsen, livsmedelsverket och skolöverstyrelsen arbetar tillsammans för att förbättra skolmåltiden. Livsmedelsverket och socialstyrelsen framhåller också vikten av att undervisning i kostfrågor ges tillräckligt utrymme i den obligatoriska skolan. Inom gymnasieskolan har behovet av en förbättring av kostutbildning inom vårdlinjen och socialservicelinjen uppmärksamats.

Mot denna bakgrund finner jag det inte just nu påkallat att föreslå regeringen att ta ytterligare initiativ i denna fråga.

Anf. 42 ROSA ÖSTH (c):

Herr talman! Jag tackar socialministern för svaret på min interpellation.

Gertrud Sigurdson börjar med att instämma i att det är angeläget att åstadkomma förbättringar av kostutbildningen för personal inom hälso- och

sjukvården. Det skapar givetvis förväntningar om åtgärder i det sammanhanget. Men det som redovisas som exempel på vad som redan görs är ändå en smula magert. Det tror jag att socialministern håller med mig om innerst inne, såvida det inte ligger något mycket ambitiöst förborgat inom de grupparbeten som kortfattat omnämnas. Det skulle vara intressant att få veta litet mer om hur t. ex. den expertgrupp skall arbeta som skall syssla med att "hitta bra modeller för kostupplysning". Är det tänkt att förslagen skall riktas mot vissa avgränsade områden och grupper, eller avser arbetet kostupplysning i ett bredare perspektiv?

Det talas också om ett utvecklingsarbete inom barnomsorgen som "skall ligga till grund för en fortsatt verksamhet som socialstyrelsen initierar inom landsting, kommuner och näringsliv". En fråga uppkommer då spontant: Hur skall ett utvecklingsarbete inom barnomsorgen vara upplagt för att kunna utgöra grund för vården av gamla och sjuka och bl. a. kunna inriktas mot speciella sjukdomar? För att logiken skall framgå litet bättre måste jag be Gertrud Sigurdsen att vidareutveckla de här tankegångarna en smula.

Jag kan hålla med om att det görs en del punktinsatser genom socialstyrelsens och livsmedelsverkets försorg. Som exempel nämner jag Allmänna råd från socialstyrelsen 1985:11 och en skrift som heter Kost på sjukhus och inom social omsorg. Den tar upp punkter som Kostrekommendationer för friska och sjuka, Ansvar för kostförsörjningen, Information och utbildning av personal samt Kostombud. Det är en mycket tunn skrift, men den kan ändå ge impulser till förbättringar och till fördjupning inom ämnesområdet – dvs. om skriften används. Socialstyrelsen uppger att man i dag inte vet i hur hög grad de här råden följs ute i landstingen. Anser man att kunskap om kost och näring är viktig i det förebyggande hälsoarbetet och inom sjukvården bör man givetvis ha ett intresse av att göra en uppföljning av de åtgärder som tidigare vidtagits. Att komma till rätta med bristande kunskaper om kost och näring handlar inte bara om åtgärder inom socialdepartementets område. Detta är naturligtvis också socialministern medveten om – det framgår bl. a. av det svar som hon har lämnat mig.

Jag har i min interpellation nämnt skolan. Tidigare var det ju så att färdigheter och insikter på det här området förmedlades i hemmet från generation till generation eller i varje fall från mor till dotter. Men det mesta av detta har försvunnit genom vårt förändrade levnadssätt, och det är därför som skolans betydelse i sammanhanget har ökat i så stor utsträckning.

"Livsmedelsverket och socialstyrelsen framhåller också vikten av att undervisning i kostfrågor ges tillräckligt utrymme i den obligatoriska skolan", säger socialministern i svaret. Nu räcker det ju inte med att framhålla något, det man framhåller måste också ta sig uttryck i läroplaner och på annat sätt. I centern menar vi att den här undervisningen är helt otillräcklig i skolan i dag – både inom grundskolan och inom gymnasieskolan. Det som har aktualiserats på senare tid inom skolan har ju snarare handlat om att avveckla än om att utveckla. Det enda som går att peka på i positiv riktning är att man uppmärksammat ett behov av att förbättra kostutbildningen inom vårdlinjen och inom socialservicelinjen. Det är ju bra och det är nödvändigt, men det är inte alls tillfyllest. Med den uppläggning av gymnasieskolan som vi har i dag får bara 10 % av eleverna någon

kostutbildning. Kan det vara försvarbart sett ur ett sjukdomsförebyggande perspektiv? Jag ställer den frågan till socialministern här i dag.

Till slut vill jag nämna Stockholms läns landsting, som jag tycker är värt en eloge i det här sammanhanget. Jag tänker på landstingets friskvårdsprojekt, som skall förändra kostintaget hos befolkningen och som framför allt är inriktat på att förebygga cancersjukdomar. Här går man in brett, ambitiöst och målmedvetet, och jag hade hoppats att socialministern i sitt svar skulle peka på detta projekt och angelägenheten av att följa det samt att ta till vara vunna erfarenheter därifrån.

Herr talman! Jag hoppas att socialministern något fylligare vill kommentera de punkter som jag har tagit upp.

Anf. 43 INGRID RÖNNE-BJÖRKQVIST (fp):

Herr talman! Dålig hälsa beror, som har framhållits, ofta på att vi äter fel kost eller på att vi äter för mycket eller för litet.

Socialministern säger i sitt svar mycket riktigt att det behövs en förbättrad utbildning både bland hälso- och sjukvårdens personal och på högskolenivå, samt en bättre undervisning i kostfrågor i grundskolan. Men också andra åtgärder behöver vidtas. Jag tänkte koncentrera mitt inlägg till några saker som vi från folkpartiet har tagit upp i riksdagen.

För det första: Splittringen är stor när det gäller informationsinsatser från de statliga organen beträffande närings- och kostfrågor. Därför behövs en bättre samordning mellan konsumentverket, livsmedelsverket och socialstyrelsen när det gäller kostinformation och andra näringsfrågor.

För det andra: För att få en kraftsamling kring det förebyggande arbetet borde institutet för folkhälsa återinrättas. I det institutet bör bl. a. ett antal enheter som finns hos andra myndigheter sammanföras, t. ex. statens miljömedicinska laboratorium, institutet för psykosocial medicin, hälso- skyddsbyrån och hälsoupplysningen via socialstyrelsen. Institutet bör bl. a. följa hälsoläget hos befolkningen, identifiera hälsorisker och förbättra informationen om sambandet mellan levnadsvanor och hälsa samt lägga hälsoaspekter på andra politiska områden, t. ex. livsmedels- och miljöpolitiken.

För det tredje vill jag ta upp frågor kring omvårdnaden. Den medicinska behandlingen inom den svenska sjukvården fungerar i allmänhet utomordentligt bra. Omvårdnaden blir däremot ofta slentrianmässig. En god omvårdnad är viktig, och dess roll inom sjukvården måste förstärkas alltigenom. Där intar kostfrågorna en mycket viktig plats. Det är oroande att det har kommit den ena rapporten efter den andra om att det förekommit att äldre och svårt sjuka svälter, både på institution och i hemmet. Omvårdnaden bör därför ses som en egen specialitet som sammanfaller med och kompletterar den medicinska vården. Forskningsinsatserna inom omvårdnadsområdet måste förstärkas.

För det fjärde vill jag ta upp skolan och elevernas arbetsmiljö. Det kommer ju gång på gång rapporter om att skolelever äter för litet och att de äter fel kost. Bara under den senaste tiden i höst har vi fått veta att nästan var femte elev vägrar att äta skolmaten, enligt forskning vid Umeå universitet.

Från Malmö har vi fått höra att barnens matvanor i skolan försämrats från

1980 till 1985. I en tidningsartikel i Dagens Nyheter sägs följande: "Att skolmaten handlar om betydligt mer än den mat som finns på tallriken, det är de flesta överens om i dag. – Exakt samma mat kan beskrivas som äcklig i en skola och god i en annan – –. Skolmaten handlar om miljö, attityder och frånvaro av stress, precis lika mycket som om potatis och korv."

Vi har från folkpartiets sida gång på gång tagit upp att elever bör garanteras samma rätt till god arbetsmiljö som vuxna, bl. a. genom att den arbetsmiljölag som sedan tio år tillbaka gäller för elever från årskurs 7 äntligen får tillämpningsföreskrifter. Vi vet att elever t. ex. under sina matraster får stå ut med att vistas i miljöer med bullernivåer som ligger över gränsen för vad som är tillåtet för vuxna och att de har miljöförhållanden som vuxna aldrig skulle acceptera.

Sammanfattningsvis vill jag peka på dessa fyra saker:

1. En bättre samordning mellan konsumentverket, livsmedelsverket och socialstyrelsen.
2. Återinrättande av institutet för folkhälsa.
3. Omvårdnaden bör ses som en egen specialitet, och forskningsinsatserna på omvårdnadsområdet måste förstärkas.
4. Vi måste äntligen ta elevernas arbetsmiljöproblem på allvar.

Anf. 44 Socialminister GERTRUD SIGURDSEN:

Herr talman! Låg mig först säga att jag har svarat på interpellantens fråga, som gäller ytterligare initiativ så att kostens betydelse i hälso- och sjukvårdsarbetet beaktas. Debatten här har kommit att vidgas till folkhälsoproblem över huvud taget. Jag har alltså inte haft anledning att i mitt skriftliga svar gå in på det. Det rör ju så mycket mer.

Men låt mig säga att utöver det som är redovisat i svaret, som gäller det område som jag uppfattade att interpellationen gällde, finns det väldigt mycket som pågår på de här områdena inom våra folkrörelser, t. ex. inom Kooperationen. I livsmedelsberedningen, där Mats Hellström är ordförande och jag vice ordförande, diskuterar vi också kostfrågor i de här sammanhangen.

Rosa Östh nämner Stockholms läns landsting. Jag kan mycket väl ge dem en eloge – jag gav dem en eloge i går för ett utmärkt projektarbete när det gäller att försöka rekrytera sjukvårdspersonal – och det är inte bara Stockholms läns landsting som har friskvårdsprojekt, utan många landsting gör liknande saker. Det pågår alltså en väldigt stor verksamhet.

Låt mig också peka på, om jag också skall hålla mig till det vidgade folkhälsoperspektivet, att i årets budget har LO fått 700 000 kr. till ett femårsprojekt för att tillsammans med socialstyrelsen och Landstingsförbundet arbeta med att befrämja hälsotillståndet och med olika hälsofrågor.

Så jag vill nog hävda att utöver det som jag har svarat på i den interpellation som jag fick pågår det väldigt mycket även utanför de myndigheter som har med hälsovården att göra och då inte att förglömma våra folkrörelser, som gör en mycket stor insats på det här området.

Herr talman! Jag fick inte några ytterligare kommentarer till de speciella projekten som Gertrud Sigurdsen pekar på. Det gör att de fortfarande framstår som inte särskilt relevanta i ett vidgat hälsoperspektiv.

Gertrud Sigurdsen säger att hon har svarat på min interpellation, som hon tolkar som att den rör ett begränsat område, om jag förstod henne rätt. Men det är just avsaknaden av samband mellan det socialministern säger inledningsvis, att hon är medveten om att det behövs förbättringar, och den avslutande meningen där hon säger att det inte finns anledning till ytterligare initiativ, som gör att jag fortfarande är oroad.

Det är omöjligt att bryta ut de frågor som bara rör hälso- och sjukvården ur ett större perspektiv. Det är kanhända där som den största bristen ligger hos den socialdemokratiska regeringen i dag, att man inte inser att det behövs en förbättring på basplanet, när det gäller utbildningen inom grund- och gymnasieskolan, utbildningen i alla yrken som har anknytning till hela vårdområdet och omsorgsområdet, forskningsinsatser, samordning mellan olika statliga verk som Ingrid Ronne-Björkqvist talade om, osv.

Jag hoppas att socialministern inte har sagt sista ordet än utan att vi får något litet hopp om att man kommer att förbättra sig på de här punkterna och se dem i ett bredare perspektiv. Det är alldeles nödvändigt, om man skall kunna ta ett ansvar även ur hälsoekonomiskt perspektiv.

Överläggningen var härmed avslutad.

9 § Svar på interpellation 1987/88:125 om de privatpraktiserande sjukgymnasternas situation

Anf. 46 Socialminister GERTRUD SIGURDSEN:

Herr talman! Gullan Lindblad har frågat mig vilka åtgärder jag vidtagit för att avhjälpa de ekonomiska problemen för de privatpraktiserande sjukgymnasterna och vilka ytterligare åtgärder som planeras.

De drygt 1 600 privatpraktiserande sjukgymnaster som är anslutna till den allmänna sjukförsäkringen får ta ut arvode för sina behandlingar enligt den s. k. behandlingstaxan. Arvodet består av en avgift som patienten betalar, för närvarande 30 kr., och en försäkringsersättning som varierar något beroende på vilken behandlingsåtgärd som utförs. Det finns tre arvodesgrupper i taxan. Taxan justeras i regel en gång om året med hänsyn bl. a. till den faktiska löne- och kostnadsutvecklingen för sjukgymnastkollektivet under föregående taxeperiod jämfört med vad som tidigare beräknats samt till den beräknade utvecklingen av dessa kostnader under den kommande taxeperioden.

De nivåhöjningar av taxan som dessa beräkningar leder till årligen måste göras utan hämsyn till att det finns privatpraktiserande sjukgymnaster som har betydligt högre kostnader än andra, t. ex. för lokaler. Den generella taxenivån kan således inte grundas på mottagningar med extremt höga lokalkostnader som bl. a. förekommer i centrala Stockholm. Taxan innehåller dock regler om arvodeshöjning för behandling i grupp-mottagning

etablerad före år 1976. Behandlingstaxan infördes den 1 april 1977. Den bygger på ett utredningsförslag från riksförsäkringsverket. Verkets förslag till arvodesgrupper och arvodesbelopp baserades på en kvittoundersökning för legitimerade sjukgymnaster avseende år 1975. Kvittoundersökningen visade på skillnader i den genomsnittliga arvodesnivån per behandling mellan olika privatpraktiserande sjukgymnaster. Detta berodde bl. a. på att mottagningarnas lokal- och utrustningsstandard var olika. Därför infördes i behandlintaxan rätt till s. k. individuell taxebindning för vissa sjukgymnaster, bl. a. i grupp-mottagning. Dessa regler, som utgör övergångsregler till taxan, har successivt avvecklats som ett resultat av de årliga överläggningarna om taxan mellan riksförsäkringsverket och Legitimerade Sjukgymnasters Riksförbund.

Behandlingstaxans arvodesnivå har sedan år 1977 successivt höjts med anledning av de förslag som riksförsäkringsverket lagt fram efter dessa årliga överläggningar med sjukgymnasternas företrädare. De senaste två åren har nivåhöjningarna varit 7,7 % resp. 5,8 %.

Fr. o. m. den 1 januari 1988 kommer utöver den sistnämnda höjningen arvoden vid behandling hos privatpraktiserande sjukgymnast genom beslut av regeringen att höjas med 5 kr. genom att patientavgiften höjs med detta belopp till i regel 35 kr. per behandling. Detta motsvarar en taxehöjning på drygt 5 %.

Jag är dock medveten om att den ekonomiska situationen för vissa privatpraktiserande sjukgymnaster är besvärlig och att orsakerna till detta närmare kan behöva utredas. Riksförsäkringsverket bör därför få i uppdrag att göra en kostnads- och intäktsundersökning avseende de till försäkringen anslutna privatpraktiserande sjukgymnasternas verksamhet för år 1987. Någon sådan undersökning har inte genomförts sedan år 1979. Verket bör därvid också göra en allmän översyn av gällande ersättnings- och arvodesbestämmelser i taxan. Resultatet av detta bör kunna läggas till grund för de överläggningar som skall ske våren 1989 om taxenivån per den 1 juli 1989.

Avslutningsvis vill jag eftertryckligt tillbakavisa Gullan Lindblads påståendet om att de gällande reglerna för anslutning till försäkringen innebär att det råder ett näringsförbud för denna yrkeskår. Reglerna anger endast de förutsättningar som gäller för anslutning till sjukförsäkringssystemet. Den allmänna sjukvårdsansättning som utbetalas till sjukvårdshuvudmännen reduceras med de ersättningar som utges till bl. a. privatpraktiserande sjukgymnaster. Det är mot bakgrund av detta och det lagfästa planeringsansvaret för sjukvården som sjukvårdshuvudmännen avgör om antalet försäkringsanslutna sjukgymnaster skall utökas. Dessutom finns alltid möjligheten för denna yrkeskår att verka inom den offentliga vården, där efterfrågan på sjukgymnaster är betydande.

Anf. 47 GULLAN LINDBLAD (m):

Herr talman! Jag tackar socialministern för svaret. Anledningen till min interpellation var närmast att socialförsäkringsutskottet nyligen var inviterat till en sjukgymnastpraktik på Götgatan här i Stockholm. Sjukgymnasterna ville dels visa oss hur man arbetar vid praktiken – och det var mycket intressant att ta del av deras förebyggande och rehabiliterande arbete –, dels

fästa vår uppmärksamhet på under vilka knappa ekonomiska förhållanden de arbetar på grund av den alltför låga ersättningen från socialförsäkringen.

Från moderat håll har vi tidigare flera gånger – bl. a. i motioner – påtalat att det är nödvändigt att förbättra de privatpraktiserande sjukgymnasternas villkor. Jag har nu alldeles särskilt studerat deras situation och funnit det vara min skyldighet att påkalla riksdagens och regeringens uppmärksamhet i frågan.

Som jag sagt i interpellationen hotas tyvärr flera sjukgymnastpraktiker av nedläggning, och flera har tidigare lagts ned, på grund av dålig lönsamhet. Socialministern vill nu i sitt svar göra gällande att detta främst är ett Stockholmsproblem, men så är det tyvärr inte. Det är inte heller bara ett hyresproblem, utan ett kostnadsproblem över huvud taget. Det gäller också utrustning, apparater och allt annat som är nödvändigt för verksamheten i fråga. Taxorna är baserade på alltför gamla uppgifter, och därför är det mycket bra att man nu generellt kommer att se över taxorna.

Legitimerade sjukgymnasters riksförbund har sammanställt kostnadskalkyler för privatpraktiserande sjukgymnaster på olika orter, och de visar att alla har det mycket svårt att få debet och kredit att gå ihop. Enligt en kalkyl som gjorts av den s. k. Tönnerviksgruppen och som bygger på material från ett stort antal praktiker tvingas den privatpraktiserande sjukgymnasten ta ut betydligt lägre lön än sin kollega som är anställd inom den offentliga vården.

En heltidsarbetande privatpraktiserande sjukgymnast har inte sällan en lön på knappt 8 000 kr. per månad, och då är det fråga om en heltidstjänstgöring om kanske 50 timmar per vecka. Jag känner till en sjukgymnast som arbetar över 35 timmar i veckan och som kan ta ut bara 5 800 kr. i månaden för sitt jobb.

Sådana löne- och anställningsförhållanden är inte acceptabla för en yrkeskår som har en lång och gedigen utbildning och som utför ett kvalificerat arbete – att så är fallet tror jag att vi är helt överens om. Avsikten kan väl inte vara att göra förhållandena så odrägliga att de privatpraktiserande helt enkelt tvingas över till den offentliga vården? Jag vill i varje fall inte tro att detta är avsikten. Det visar sig nu också att socialministern har förståelse för de privatpraktiserande sjukgymnasternas problem, vilket jag är tacksam för.

Om det skall bli möjligt för de privatpraktiserande sjukgymnasterna att fortsätta med sin verksamhet, är det alldeles nödvändigt att de får en väsentligt större ersättning från den allmänna försäkringen. Alternativet är att de kan få höja patientavgiften i paritet med läkartaxan. Den höjning med 5 kr. som nyligen har beslutats är alldeles otillräcklig.

Nu säger socialministern att hon är medveten om att situationen för den här yrkesgruppen är besvärlig och att förhållandena skall utredas inför kommande taxesättning. Jag är naturligtvis glad över detta, även om det för en del kan innebära att kon kommer att dö medan gräset växer. Vi får hoppas att hon överlever den här utredningen.

Jag skulle dock vilja fråga: Kommer man relativt snart att sätta i gång denna utredning, och blir det möjligt för de privatpraktiserande sjukgymnasterna att själva få delta i och ge synpunkter på detta arbete?

När det till sist gäller socialministerns tillbakavisande av mitt påstående att

Om de privatpraktiserande sjukgymnasternas situation

det de facto råder ett näringsförbud för legitimerade sjukgymnaster framhär-
dar jag faktiskt i min uppfattning. Det råder ju i praktiken, förutom i vissa
underförsörjda områden i Svealands inland och i Norrland, ett etablerings-
stopp. Förhållandena vad gäller rätten att etablera sig utan att tillhöra
försäkringen innebär ju att man inte har likvärdiga villkor inom yrkesgrup-
pen. Det skulle ju vara ganska fantastiskt om man skulle säga till en snickare
eller en målare att han inte får etablera sig på en ort men i stället kan få ta
anställning inom kommunen. Sådana villkor råder ju inte annat än inom
ramen för vårt vårdmonopol.

Vad sedan gäller möjligheterna i dag att få anställning inom den offentliga
vården stämmer beskrivningen inte med verkligheten. Det går för närvaran-
de mellan 20 och 25 legitimerade sjukgymnaster arbetslösa, inte bara i
Stockholm utan i hela landet. De kan inte etablera sig privat och får inte
någon anställning inom den offentliga vården, eftersom det på grund av brist
på resurser inte finns några tjänster.

Jag vill till sist fråga: Kan inte socialministern hjälpa till med att göra
marknaden något friare för sjukgymnasterna och åtminstone ta bort
ersättningsetableringsstoppet? Jag vågar tyvärr ännu inte vara så optimistisk
att jag hoppas att vi kan komma överens om Dagmars definitiva avskaffande.

Anf. 48 Socialminister GERTRUD SIGURDSEN:

Herr talman! När det gäller det sista som Gullan Lindblad sade är vi nog
överens om att vi inte kommer att bli överens.

Jag känner mycket väl till den situation och de problem som de
legitimerade sjukgymnasterna har. Representanter för deras förbund upp-
vaktade mig den 24 november, och vi hade en lång genomgång av olika frågor
som de fann angelägna att ta upp. De pekade just på sin besvärliga
ekonomiska situation. Det förhåller sig naturligtvis som Gullan Lindblad
säger, nämligen att sjukgymnasternas svårigheter inte enbart handlar om
dyra lokaler i Stockholm. Sjukgymnasterna behöver stora ytor, de behöver
en helt annan utrustning osv. Därför tycker jag att det är riktigt att
riksförsäkringsverket får se över detta. Och det var just önskemål om en
utredning, eller i varje fall en översyn, som sjukgymnasterna framförde. Jag
utgår från att sjukgymnasterna, när detta arbete kommer i gång – jag kan inte
säga när – kommer att kunna göra sig hörda, eftersom det finns en särskild
sjukgymnastgrupp inom riksförsäkringsverket. Sjukgymnasterna kommer
därför med all säkerhet att få anföra sina synpunkter och ställa material till
förfogande när denna översyn skall göras.

Anf. 49 INGRID RONNE-BJÖRKQVIST (fp):

Herr talman! Jag vill också understryka att i stort sett alla privatpraktiker
har svårt att få verksamheten att gå ihop, och det är trots allt 45 % av
öppenvårdsbehandlingarna som bedrivs av denna grupp. Den främsta
orsaken till dessa svårigheter är taxesättningen och de stelbenta ersättnings-
reglerna.

Sjukgymnasterna har också aktualiserat ett problem som inte nämnts här i
dag, nämligen att de inte får ersättning för fortbildning och vidareutbildning.
Men privatpraktikerna behöver ju på samma sätt som andra sjukgymnaster

förkovra sig. Det har inte fungerat riktigt som man hade tänkt sig när det gäller avtalen med landstingen. Det är således ytterligare en kostnad som belastar privatpraktikernas redan tidigare dåliga ekonomi. Många sjukgymnaster upplever att de på grund av taxesättningen har svårt att få vikarier till sina praktiker. Och den möjlighet till deltidsledigheter som står andra till buds, t. ex. viss ledighet för studier och för vård av barn, har sjukgymnasterna nästan aldrig. Detta kan man som sagt åtgärda på två sätt, antingen genom att höja ersättningen från försäkringskassan eller genom att höja patientavgifterna. Sjukgymnasterna har gjort en undersökning bland sina patienter om hur de skulle ställa sig till en höjning av patientavgiften. 8 000 patienter tyckte att det kunde vara rimligt att betala samma avgift som för ett läkarbesök. Det kanske därför är en väg som bör prövas.

Det är inte heller något tvivel om att sjukgymnasterna har drabbats mycket hårt av Dagmarreformen, kanske hårdast av alla. Dagmarreformen hindrar en nyetablering av mottagningar som är anslutna till försäkringskassan. Antalet patienter som är i behov av sjukgymnasternas behandling har ju inte ändrats. Detta har fått till följd att väntetiderna har förlängts. I Stockholm är väntetiderna cirka fyra månader. Det har också tillkommit en flora av alternativa grupper som utför denna typ av behandlingar. Dessa grupper är ofta mycket dåligt utbildade. Det vore därför naturligtvis bättre om man gav våra mycket väl utbildade sjukgymnaster möjlighet att utöva sitt yrke.

Anf. 50 GULLAN LINDBLAD (m):

Herr talman! Jag är glad över att socialministern har lyssnat på sjukgymnasterna som uppvaktade henne relativt nyligen. Jag tolkar därför det som socialministern sade så, att hon anser att det är viktigt att det finns en kår av privatpraktiserande sjukgymnaster. Det har nämligen visat sig att det är en mycket arbetsduglig kår eftersom 15–20 % av denna yrkeskår utför nästan 50 % av allt arbete inom den öppna vården – ja, i Stockholmsregionen faktiskt upp till 54 % av allt öppenvårdsarbete. Särskilt mycket betyder de privatpraktiserande sjukgymnasterna för de neurologiskt handikappade. För dem skulle det inte finnas något annat alternativ än sluten vård. Vi tycks alltså vara överens om de privatpraktiserande sjukgymnasternas betydelse.

Nu hoppas jag naturligtvis att den här utredningen sker skyndsamt, helst att vi får en uppräkningsredan före överläggningarna 1989. Jag skulle också vilja skicka med som en önskan beträffande dessa överläggningar att det faktiskt blir regelrätta förhandlingar. Som det är i dag ställs sjukgymnasterna mer eller mindre inför ett fait accompli. Man talar om från riks-försäkringsverkets sida att det här får ni – och sedan sker inga regelrätta förhandlingar.

Detta hoppas jag att socialministern tar med sig som ett litet ord på vägen inför utredningen.

Överläggningen var härmed avslutad.

Prot. 1987/88:40
8 december 1987

Meddelande om interpellationer

10 § Anmälades och bordlades

Konstitutionsutskottets betänkanden

1987/88:11 om granskning av riksdagens förvaltningskontors verksamhet (redog. 1987/88:5)

1987/88:17 om anslag av medel på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1987/88 för förvärv av fastighet, m. m. (förs. 1987/88:7)

Utrikesutskottets betänkanden

1987/88:16 om verksamheten inom Nordiska rådet (redog. 1987/88:4) samt om utvecklandet av det nordiska samarbetet, skapandet av en nordisk hemmamarknad samt inrättandet av en befattning som nordisk ombudsman

1987/88:17 om verksamheten inom Europarådet, m. m. (skr. 1987/88:15 och redog. 1987/88:12)

1987/88:18 om traktaträtt för internationella organisationer (prop. 1987/88:47)

Utbildningsutskottets betänkanden

1987/88:3 om vissa skolfrågor

1987/88:7 om ämnet hemkunskap i grundskolan samt primär- och landstingskommunal gymnasieskolutbildning inom konsumtionsområdet

Näringsutskottets betänkanden

1987/88:6 om försäljning av statens aktier i Swedec International AB (prop. 1987/88:39)

1987/88:7 om energipolitik (prop. 1986/87:159 och 1986/87:167)

11 § Meddelande om interpellationer

Meddelades att följande interpellationer framställts

den 8 december

1987/88:143 av *Siw Persson* (fp) till miljö- och energiministern om vissa älvskyddsfrågor:

Två angelägna älvskyddsfrågor ligger för närvarande i regeringens hand.

För det första: Regeringen beslöt nyligen att avvisa Hälsingekrafts ansökan om att få bygga ut Edängeforsen i Mellanljusnan. Det var ett mycket välkommet avgörande. Därmed bör tanken på utbyggnad slutgiltigt vara avförd från dagordningen. Det vore därför logiskt att denna del av Mellanljusnan återfår sin ställning som skyddad älvsträcka, det skydd som riksdagen lyfte bort 1985. Något besked från regeringen har dock inte kommit. Vid förra riksmötet avslog också riksdagens socialdemokrater och moderater ett sådant förslag från folkpartiet. Jag vill därför veta om miljöministern kommer att medverka till att Edängeforsen skyddas i naturresurslagen.

För det andra: Det planerade utbyggnadsföretaget vid Klippen i Umeälven.

Enligt Vattenfalls förslag innebär utbyggnaden bl. a. att ett ca 2 km² stort område sätts under vatten genom uppdämning. Dammanläggningen skall enligt förslaget ligga ca 6 km nedströms Överumans regleringsdamm och uppdämningsområdet kommer att sträcka sig ca 4 km uppströms. I älvfåran kommer sommartid att tappas endast 5 kubikmeter/sekund och vintertid 1 kubikmeter/sekund. Detta är en bråkdel av det som nu rinner där, vilket kommer att få svåra följder både för fisket och inte minst för landskapsbilden.

Denna älvsträcka mellan Ahasjön och Överuman ligger mitt i ett primärt rekreationsområde, där stora belopp satsats på turistanläggningar. Dessa är för sin existens beroende av vinter- och sommarturism. För sommarturismen är möjligheterna till fiske av avgörande betydelse. Genom utbyggnad och därmed påföljande låga tappningar kommer fisket att totalförstöras i älven.

Utbyggnaden kommer även att svårt skada det mycket värdefulla Hemavandeltat samt de kulturhistoriskt värdefulla översilningsängarna. Genom den stora tappningen genom deltat vintertid kommer erosionen att kraftigt öka liksom risken för dimbildning (älvrök).

Den cirka en mil långa tunneln kommer att innebära att mycket stora sprängstensmassor måste läggas upp någonstans i landskapet och därmed kraftigt förfula den känsliga fjällmiljön. Professor emeritus Sten Rudberg liknade nyligen mängderna vid en volym motsvarande 2-3 gånger Stockholms slott om man fyllt hela borggården upp till takkanten.

Folkpartiregeringen avvisade på sin tid en ansökan om utbyggnad av Klippen.

Jag vill mot denna bakgrund fråga miljö- och energiministern:

1. Avser regeringen att föreslå att Edändeforsen skyddas i naturresurslagen?
2. Kan regeringen verkligen ge klartecken till det ovanligt stora och svårartade ingrepp i den känsliga fjällmiljön och i ett viktigt turistområde som Klippenprojektet innebär?

1987/88:144 av *Lars Ernestam* (fp) till miljö- och energiministern om miljöpolitiken:

En rad angelägna miljöfrågor väntar på beslut. I fråga om vattenvården har majoriteten i riksdagens jordbruksutskott nyligen kritiserat regeringen för en alltför långsam handläggning.

Flera exempel av liknande karaktär kan nämnas. Hösten 1985 beställde riksdagen – mot socialdemokraternas vilja – ett handlingsprogram från regeringen mot radonutsläpp. Ett år senare beställde riksdagen – mot socialdemokraternas vilja – ekonomiska stimulanser för bättre avgasrening i den befintliga bilparken. Ungefär samtidigt beställde riksdagen – mot socialdemokraternas vilja – ett förslag till pantsystem på miljöfarliga batterier.

Inte på något av dessa områden har propositioner presenterats.

Regeringen har i nästan alla aktuella miljöfrågor valt att hänvisa till den miljöpolitiska proposition som aviserats till mars 1988. Hösten 1987 har inga förslag alls förelagts riksdagen.

Enligt folkpartiets mening är detta en mycket otillfredsställande ordning. På en rad områden väntar både allmänheten och näringslivet på besked om vilka spelregler som skall gälla i framtiden, väntar på besked om vad som skall göras för att snabbt ta itu med akuta miljöproblem. Det gäller bl. a. freoner, havsföroreningarna, försurningen och åtgärder för att förstärka länsstyrelsernas naturvårdsenheter.

Det är dock ännu inte för sent att något snabba upp hanteringen av vissa frågor och därigenom reparera skadeverkningarna av regeringens senfärdighet.

Låt mig ta tre exempel.

För det första frågan om miljölagstiftningen: Från flera håll har framförts förslag om reformer av olika delar av den miljöpolitiska lagstiftningen. Heurgren-utredningen har föreslagit en genomgripande översyn av hela miljöstraffrätten. Svenska naturskyddsföreningen har presenterat ett förslag till en samlad miljöskyddslag. Folkpartiet har begärt en översyn av naturvårdslagen och övriga miljölagar i syfte att åstadkomma en effektivare och mer samordnad lagstiftning.

Jag har i en tidigare interpellationsdebatt frågat miljöministern om hon var beredd att skicka SNF:s förslag på remiss. I stället har förslaget överlämnats till naturvårdsverket, vars uppdrag på detta område dock är ganska begränsat. Verket anser sig inte ha mandat att diskutera alla förslagen. I interpellationsdebatten antydde dock miljöministern att SNF:s förslag skulle kunna ingå i en samlad översyn av miljölagstiftningen.

På de sju månader som i dag har gått sedan denna debatt har dock någon sådan samlad översyn inte startat. Om det är meningen att en utredning av detta slag skall tillsättas först som följd av den miljöpolitiska propositionen har värdefull tid gått förlorad, alldeles i onödan.

För det andra: Socialdemokraterna har länge motsatt sig folkpartiets förslag om användande av avgifter som styrmedel i miljöpolitiken. När Bengt Westerberg tog upp denna fråga i riksdagens allmänpolitiska debatt i februari i år fick han dock av statsministern svaret att frågan var under utredning.

I propositionen om ändringar i miljöskyddslagen anförde miljöministern att frågan om miljöavgifter noga bör prövas men får tas upp i ett senare sammanhang. Riksdagens majoritet avslog i detta sammanhang borgerliga förslag om användande av ekonomiska styrmedel, bl. a. en avgift på freoner. Socialdemokraternas inställning har således varierat avsevärt.

Det finns nu bl. a. efter naturvårdsverkets freonutredning förslag om vissa miljöavgifter. På andra punkter saknas utredningsmaterial. Det gäller t. ex. folkpartiets förslag om avgift på kväveoxider och utsläpp av klorerade ligninrester från massaindustrin. Den Heurgrenska utredningen efterlyste i sitt betänkande en utredning av ett system med utsläppsrelaterade avgifter. Det vore en onödig försening om en utredning om sådana miljöavgifter tillsattes först efter det att miljöpropositionen avlämnats.

För det tredje: Naturvårdsverkets fjällutredning Naturvård i fjällen innehåller underlag för en plan för skydd av fjällområdet. I samband med att en sådan plan antas bör bl. a. fler nationalparker inrättas. Något förslag med anledning av SNF:s utredning har dock ännu inte förelagts riksdagen, trots att det gått mer än ett och ett halvt år sedan rapporten avlämnades och nästan

nio månader sedan naturvårdsverkets uppdrag slutredovisades i en kort skrivelse till regeringen. Till bilden hör också att uppdraget har sitt ursprung i riksdagsmotioner från 1969 där bl. a. frågan om avsättande av Kebnekaise som nationalpark – ett beslut som ännu inte fattats – togs upp.

Med hänvisning till ovanstående vill jag fråga miljö- och energiministern:

1. Är det regeringens avsikt att alla miljöfrågor som kräver riksdagsbeslut skall behandlas först i den miljöpolitiska propositionen i mars?
2. Avser regeringen att ta några initiativ till en samlad översyn av miljölagstiftningen bl. a. med anledning av Svenska naturskyddsföreningens förslag innan miljöpropositionen avlämnas?
3. Avser regeringen att ta några initiativ i fråga om miljöavgifter i enlighet med vad som anförs i interpellationen?
4. Avser miljöministern att ta några initiativ för att ett förslag med anledning av naturvårdsverkets fjällutredning snarast skall kunna föreläggas riksdagen?

12 § Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 7 december

1987/88:265 av Görel Bohlin (m) till statsrådet Bengt Göransson om ett Dansens Hus i Stockholm:

Intresset för danskonsten har stadigt ökat i Sverige de senaste åren. Inom det allmänna skolväsendet och i förskolan inser man alltmer dansens betydelse för de ungas utveckling. Inslagen av undervisning i rytmik och dans blir allt fler. Trycket på utbildningen av dansare och pedagoger har också ökat och likaså har intresset för hobbydans vid t. ex. Kulturama och showdansutbildningen vid Balettakademien m. fl. skolor ökat.

Detta accelerande intresse kan kanaliseras också mot danskonsten specifikt. Vi har i Sverige en hög standard på såväl dansensembler i fri form som vid Kungl. Teatern. Alla dansintresserade människor riskerar emellertid att gå miste om såväl högtstående svensk danskonst som internationella ensembles och solisters gästspel eftersom en riktig dansscen i Stockholm saknas. Ett Dansens Hus där olika dansaktiviteter bestående av scen- och museiverksamhet står på önskelistan hos många institutioner och organisationer.

Utbildningsdepartementet har efter en inventering förordat Stockholms stadsteaters lokaler som mycket lämpade. Det har emellertid nu varit tyst länge om ett Dansens Hus och om en dansscen. Jag tror mig veta att kulturministern har detta ärende på sitt bord och vill därför fråga:

När kommer besked om ett Dansens Hus?

Meddelande om frågor

1987/88:266 av *Knut Wachtmeister* (m) till finansministern om uttaget av preliminär B-skatt för jordbrukare:

Sedan 1983 betalar jordbrukare i egenskap av B-skattebetalare preliminär B-skatt med 120 % av den slutliga skatten året före inkomståret.

Avser finansministern, med tanke på jordbrukets mycket besvärliga ekonomiska situation, föreslå riksdagen en återgång till 100 % uttag av preliminär B-skatt för denna yrkesgrupp?

1987/88:267 av *Ingvar Eriksson* (m) till jordbruksministern om fruktimporten:

Vad tänker jordbruksministern göra med anledning av att import av frukt förekommer till Sverige vilken i produktion och lagring utsatts för ämnen som i Sverige är förbjudna?

1987/88:268 av *Margit Gennser* (m) till utrikesministern om innebörden av visst uttalande om de politiska förhållandena i Israel:

Sveriges FN-ambassadör Anders Ferm gjorde i FN:s generalförsamling något som betecknats som ett sensationellt hårt angrepp på Israel.

Är de officiella uttalandena vid FN:s generalförsamling endast ett "olycksfall i arbetet" eller var FN-ambassadören Anders Ferns uttalande uttryck för en nyorientering av svensk politik i förhållande till Israel?

1987/88:269 av *Anita Bråkenhielm* (m) till arbetsmarknadsministern om åtgärder för att tillgodose den småländska industrins behov av arbetskraft:

Socialdemokraterna synes ha återfallit i traditionell selektiv regionalpolitik, där "projekt" tilldelas ett antal miljoner för att man skall reparera följder av skadad konkurrenskraft eller lokal stagnation.

Det förefaller som om regeringen glömt åtgärder som ger generell stimulans åt ett dynamiskt och livskraftigt näringsliv.

Vilka åtgärder, om några, ämnar arbetsmarknadsministern medverka till för att den småländska industrin skall få den arbetskraft den så väl behöver?

1987/88:270 av *Börje Hörnlund* (c) till industriministern om statliga satsningar i Skellefteå kommun:

Genom framför allt Boliden AB:s neddragningar minskar antalet arbetstillfällen i Skellefteå med ca 2 000. Detta är en större minskning av antalet arbetstillfällen än vad andra orter råkat ut för och som fått s. k. speciella paket. I proposition 1987/88:64 föreslås inga åtgärder för Skellefteå.

Med anledning av vad som anförts vill jag fråga industriministern:

Avser regeringen att under vårriksdagen förelägga riksdagen förslag om statliga satsningar i Skellefteå kommun för att motverka de negativa konsekvenser för sysselsättningen som neddragningen inom Boliden AB medför?

1987/88:271 av *Börje Hörnlund* (c) till industriministern om regionalpolitiska insatser i Västerbottens inland:

Prot. 1987/88:40
8 december 1987

Meddelande om frågor

Västerbottens läns inlandskommuner har arbetat fram ett s. k. inlandspaket. TCO i länet har även redovisat ett omfattande program för inlandsutveckling. Industriministerns förslag i proposition 1987/88:64 innehåller helt otillräckliga åtgärder och ingenting för de inlandskommuner som har de största svårigheterna (Åsele, Dorotea, Bjurholm, Vindeln, Sorsele och Norsjö).

Med anledning av vad som anförts vill jag fråga industriministern:

Avser regeringen att under vårriksdagen lägga förslag om ett "inlandspaket" innefattande stöd till konkreta projekt i syfte att främja utvecklingen i de regionalt utsatta kommunerna i Västerbottens inland?

1987/88:272 av *Tore Claeson* (vpk) till arbetsmarknadsministern om verksamheten vid AMU-center i Tumba:

Den regionala AMU-styrelsen är på väg att lägga ner AMU-center i Tumba. På centrumet finns 400–500 utbildningsplatser och ca 60 lärare. AMU-center i Tumba är alltså en betydande arbetsplats samtidigt som det är en lättillgänglig och nödvändig utbildningsresurs för bl. a. de många invandrare som är bosatta i den södra regionen av Storstockholm.

Mot bakgrund av ovanstående frågar jag:

Kommer arbetsmarknadsministern att vidta några åtgärder för att förhindra nedläggningsbeslut av AMU-center i Tumba?

1987/88:273 av *Agne Hansson* (c) till utbildningsministern om statsbidragen till resor för gymnasieskolans elever:

Statsbidragsreglerna för gymnasieelevernas resor har ändrats med staten som inblandad part på ett ur rättvisesynpunkt olyckligt sätt. Statsbidragsreglerna som tidigare var baserade på antalet vagnkilometer har nu ändrats på så sätt att statsbidrag i stället skall utgå efter priset på månadskorten som länstrafikbolagen tillämpar.

Den här ändringen innebär att glesbygdslän med stora avstånd som t. ex. Kalmar län drabbas mycket olyckligt av statsbidragsbortfall, medan tätbefolkade områden med välutbyggd kollektivtrafik gynnas. Systemet uppmuntrar dessutom länstrafikbolagen till att höja priserna på månadskorten. Staten bör som en av parterna känna särskilt ansvar för en rättvis regional fördelning och för att hålla tillbaka onödiga prisökningar. Med anledning härav vill jag fråga utbildningsministern:

Vilka åtgärder är regeringen beredd att vidta för att åstadkomma ökad rättvisa åt Kalmar län och övriga glesbygdslän i fråga om statsbidragsgivningen till resor för gymnasieskolans elever?

Meddelande om frågor

1987/88:274 av *Margareta Mörck* (fp) till justitieministern om integritetsskyddet för låntagare vid biblioteken:

Folkbiblioteken är kommunala förvaltningar och omfattas därför av offentlighetsprincipen. Därför är bibliotekens register över låntagare offentlig handling. Uppgifter om vilka böcker eller andra media som den enskilde låntagaren har lånat är också offentliga. Eftersom allt fler bibliotek använder datorer har det blivit lättare för den intresserade att begära information ur register om utlånande medier.

Det förefaller orimligt att enskilda personers boklån skall vara offentlig handling; det kan utgöra ett hot mot den personliga integriteten.

Vilka åtgärder kan vidtas för att skydda den enskildes integritet som låntagare vid biblioteken?

1987/88:275 av *Christer Eirefelt* (fp) till utbildningsministern om mögelproblemen vid högskolan i Halmstad:

Redan något år efter det att högskolan i Halmstad 1982 flyttat in i sina nuvarande lokaler rapporterades att många bland personalen drabbats av hälsoproblem. I dag har såväl studenterna som 24 av de 60 anställda problem med irriterade ögon, huvudvärk och onormal trötthet, typiska mögelhusproblem.

Inte bara högskolestyrelsen utan också bl. a. yrkesinspektionen, statshälsan och byggnadsstyrelsen anser att skolan bör flytta till nya lokaler. Trots de allvarliga hälso- och miljöproblemen och trots att nya lokaler inom kort finns tillgängliga har kraven på flyttning inte beaktats. Enligt uppgifter i pressen har utbildningsministerns handläggning av ärendet tvärtom inneburit att detta har försenats.

Jag vill med anledning av detta fråga utbildningsministern:

Vilka åtgärder avser utbildningsministern vidta för att personalen vid högskolan i Halmstad skall få en godkänd arbetsmiljö?

1987/88:276 av *Bengt Westerberg* (fp) till statsrådet Bengt Lindqvist om statsbidragsreglerna för barnomsorgen:

I ett interpellationssvar till mig den 10 november i år hävdade civilminister Bo Holmberg att statsbidrag numera utgår till de flesta former av barnomsorg, bl. a. alternativa barnomsorgsformer i föreningsregi. Civilministern svarade också på en av mina frågor att regeringen är positiv till att bl. a. ideella föreningar engagerar sig inom barnomsorgen.

I praktiken tvingar socialstyrelsen ideella föreningar som bedriver barnomsorg att övergå till föräldrakooperativ för att de skall få statsbidrag. Det gäller t. ex. den ideella föreningen Lyckan i Malmö som nu gjorts om till ett föräldrakooperativ mot såväl initiativtagarnas som föräldrarnas önskan.

Det tycks råda en diskrepans mellan regeringens intentioner med gällande regler och den tolkning socialstyrelsen gör av dem.

Jag vill mot den bakgrunden fråga statsrådet Bengt Lindqvist:

Vilka åtgärder avser regeringen att vidta mot bakgrund av socialstyrelsens tolkning av statsbidragsreglerna för barnomsorgen?

1987/88:277 av *Per Arne Aglert* (fp) till utbildningsministern om ett nytt kursläsningsbibliotek vid Uppsala universitet:

Prot. 1987/88:40
8 december 1987

Meddelande om frågor

Sedan lång tid råder det en besvärande brist på läsplatser för de studerande vid Uppsala universitet.

Det har nu öppnats en möjlighet att åtgärda denna brist genom att Uppsala kommun har visat sig villig att låta universitetet hyra det gamla stadsbibliotekets lokaler för att använda dessa till ett nytt kursläsningsbibliotek.

Det som nu behövs är att statsmakterna medverkar till att universitetet får möjlighet att ge kommunen omedelbart klartecken till den mycket angelägna förhyrningen.

Jag vill med anledning av detta fråga utbildningsministern:

Är regeringen beredd att medverka till att ytterligare ett kursläsningsbibliotek kan inrättas vid Uppsala universitet?

1987/88:278 av *Göthe Knutson* (m) till försvarsministern om åtgärder för att förhindra ubåtskränkningar:

Trovärdiga vittnesuppgifter säger oss att ännu en främmande ubåt varit synlig i Stockholms inre skärgård. En iakttagelse gjordes tisdagen den 1 december intill Vaxholm endast ett par mil från Stockholms centrum. Flera grova ubåtskränkningar har kunnat konstateras under tredje kvartalet, bl. a. i Bråviken vid inloppet till Norrköping. Även utrikesminister Sten Andersson har inför offentligheten förklarat att ubåtskränkningarna fortsätter.

Alla främmande utbåtars intrång i svenska vatten är mycket allvarliga. När en ubåt också visar sig över havsytan i Stockholms innerskärgård kan man misstänka också ett provocativt syfte hos den främmande makten.

När kan allmänheten förvänta sig att regeringen ställer sådana resurser till försvarets förfogande att främmande ubåtar i högre grad hindras från att tränga sig in i svenska skärgårdar?

1987/88:279 av *Göthe Knutson* (m) till utrikesministern om innebörden av visst uttalande om ubåtskränkningarna:

Utrikesminister Sten Andersson har i ett tal lördagen den 5 december gjort ett uttalande till "den eller dem" som kränker Sveriges gränser under vattenytan. Låt bli det där, sade utrikesministern och fortsatte: Till slut ska fan ta den som kränker vår territoriella integritet och vår fredsvilja!

Jag vill nu fråga utrikesministern om uttalandet är att betrakta som en besvärjelse i största allmänhet eller ett nytt konkret inslag i vår säkerhetspolitik.

Är i så fall den nämnde potentaten fortsättningsvis en resurs i vårt militära försvar, och i vilket lydnadsförhållande befinner han sig i den nuvarande organisationen?

Meddelande om frågor

1987/88:280 av *Margareta Fogelberg* (fp) till socialministern om tidpunkten för förslag om en ny smittskyddslag:

1985 presenterade en utredning, smittskyddskommittén, ett betänkande med förslag till ny smittskyddslag.

Ännu har ingen proposition kommit med anledning av förslaget. Jag vill därför fråga sjukvårdsministern:

När avser regeringen att presentera förslag till ny smittskyddslag?

1987/88:281 av *Gunvor Norberg* (c) till jordbruksministern om åtgärder för att underlätta generationsskiften inom familjejordbruk:

I jordbrukarkåren är medelåldern hög. Ca 30 % av brukarna är 60 år eller äldre. Det är därför viktigt att underlätta för den yngre generationen att överta familjejordbruken.

De flesta jordbrukare har gjort stora investeringar för att klara driften så rationellt som möjligt. Det betyder att stora summor kapital är bundna i dagens jordbruksföretag.

Dåliga skördar under ett flertal år samtidigt som produktionskostnaderna ökat och servicen försämrats påverkar naturligtvis lönsamheten negativt. Det är därför inte så underligt att den unga generationen tvekar att överta familjejordbruken i dag.

Därför frågar jag jordbruksministern:

Vilka åtgärder avser regeringen att vidta för att underlätta generationsskiften inom familjejordbruken?

1987/88:282 av *Martin Olsson* (c) till miljö- och energiministern om viss omlokalisering av Vattenfalls verksamhet till Västernorrlands län:

I motionen 1986/87:N511 yrkade undertecknad jämte Per-Richard Molén och Sigge Godin på utredning och förslag om omlokalisering av statens vattenfallsverks huvudkontor eller delar därav till Västernorrlands län. Vårt motionskrav avvisades tyvärr av riksdagsmajoriteten, som inte ansåg att riksdagen borde ta något initiativ beträffande lokaliseringen av vattenfallsverkets huvudkontor.

Bakgrunden till vårt krav, som senare fått stöd även av den socialdemokratiska distriktskongressen i Medelpad, var att den negativa befolknings- och sysselsättningsutvecklingen i Västernorrland kräver att speciella åtgärder och lokaliseringar till länet genomförs. Befolkningsförlusterna under detta årtionde beräknas bli 10 000 invånare och samtliga kommuner i länet drabbas av tillbakagång. I proposition 1987/88:64 redovisas att Vattenfall planerar att flytta ut vissa enheter från Stockholm, dock inte till Västernorrlands län.

Jag vill mot bakgrund härav ställa följande fråga till miljö- och energiministern:

Avser regeringen att verka för omlokaliseringar av Vattenfalls verksamhet från Stockholmsområdet till Västernorrlands län?

1987/88:283 av *Pär Granstedt* (c) till utbildningsministern om mögelproblemen vid högskolan i Halmstad:

Prot. 1987/88:40
8 december 1987

Mögelproblem har skapat svåra arbetsförhållanden vid högskolan i Halmstad och alternativa lokallösningar har diskuterats.

Meddelande om frågor

Vilka initiativ avser statsrådet att ta för att säkerställa goda arbetsmiljöförhållanden vid högskolan i Halmstad?

1987/88:284 av *Gunvor Norberg* (c) till kommunikationsministern om omorganisationen inom SJ:

För Ånge kommun betyder SJ och sysselsättningen inom SJ synnerligen mycket. Ånge är en kommun i Norrlands inland och har under lång tid drabbats av fortgående befolkningsminskningar och prognoserna pekar mot en fortsatt negativ utveckling.

Olika samhällsinsatser fordras därför för att vända utvecklingen i Ånge. En möjlighet borde vara att öka SJ:s verksamhet där. I samband med omorganisation av SJ både centralt och regionalt borde det därför vara lämpligt och motiverat att försöka förlägga fler verksamheter till Ånge. Ett exempel härpå skulle – såsom framförts till organisationskommittén för det nya statens banverk – vara att göra Ånge till huvudort för det distrikt som skall omfatta mellersta Norrland.

Jag vill ställa denna fråga till kommunikationsministern:

Avser kommunikationsministern att verka för att flera verksamheter inom SJ tillförs Ånge i samband med genomförande av omorganisationerna?

13 § Kammaren åtskildes kl. 17.36.

In fidem

BERTIL BJÖRNSSON

/Olof Marcusson